



JAARVERSLAG 2023

- I. RKD: heden en toekomst > 4**
 - 1.1 Betrouwbare samenwerkingspartner > 4
 - 1.2 Diversiteit en inclusie > 4
 - 1.3 Digitaal Huis > 5
 - 1.4 Strategisch scenario 2024-2028 > 5
 - 1.5 RKD Research > 6
 - 1.6 Huisvesting: instandhouding PWA 5 > 6
 - 1.7 Huisvesting Neuhuyskade 92-94 > 7

- II. Het RKD: een unieke rijkscollectie, een unieke positie > 9**
 - 2.1 Samenwerking: Musea, erfgoedinstellingen en organisaties > 10
 - Fondation Custodia – Collection Frits Lugt > 10
 - European Society for Nineteenth-Century Art (ESNA) > 10
 - Onderzoeksinstituut Rubenianum > 10
 - Vereniging Nederlandse Kunsthistorici (VNK) > 10
 - 2.2 Samenwerking: Wetenschap > 11
 - Rijksinstellingen (RKI) > 11
 - Onderzoekschool Kunstgeschiedenis (OSK) > 11
 - Association of Research Institutes in the History of Art (RIHA) > 11
 - Pharos > 11
 - 2.3 Samenwerking: Publiek > 11
 - Fondsen > 11
 - Vrienden van het RKD > 12

- III. Publieksbereik: feiten en cijfers > 13**
 - 3.1 Studiezaal > 13
 - 3.2 Online > 13
 - 3.3 Website RKD > 13
 - 3.4 Nieuw: corporate website > 14
 - 3.5 Sociale media > 14
 - 3.6 Nieuwsbrief RKD > 15
 - 3.7 Presentaties en programmering > 15
 - 3.8 Audiovisuele middelen > 16
 - 3.9 Pers en publiciteit > 17

- IV. Collecties > 18**
 - 4.1 Acquisitie > 18
 - 4.2 Archieven > 19
 - Kunsthandel > 19
 - Nul/ZERO/conceptuele kunst > 19
 - Surinaams-Nederlandse kunst > 19
 - Vrouwelijke kunstenaars en verzamelaars > 19
 - Moderniteit > 20
 - 4.3 Beelddocumentatie > 20
 - 4.4 Bibliotheek > 20
 - Aanwinsten > 20
 - 4.5 Digitalisering en digitale collecties > 21
 - 4.6 Databeheer > 21
 - 4.7 Collectiebehoud en -beheer > 22
 - 4.8 Dienstverlening > 23
 - 4.9 Uitleen: bibliotheek > 24
 - 4.10 Aanvragen: archieven > 24
 - 4.11 Bruiklenen > 24
 - 4.12 Benchmarks > 25

- V. Projecten > 26**
 - 5.1 Van Gogh Worldwide > 26
 - 5.2 Kunstenaarsverenigingen > 27
 - 5.3 Beeldhouwersarchieven > 27

- VI. Kunsthistorisch onderzoek > 28**
 - 6.1 Valorisatie > 28
 - 6.2 Positionering > 29
 - 6.3 Focus en resultaten > 29
 - 6.4 Resultaten > 29
 - Art & Project/Depot VBVR > 31
 - Vrouwelijke verzamelaars > 31
 - Weven in vrijheid > 32
 - RKD publicaties > 32

- VII. Het RKD: digitaal huis van de kunstgeschiedenis > 33**
 - 7.1 Moderne werkplek binnen het RKD > 33
 - 7.2 Fundering > 33
 - 7.3 Nieuwe online werkruimten: RKD Research > 33

- VIII. Huis van de kunstgeschiedenis: een nieuw publieksconcept > 37**
 - 8.1 Noodzakelijke voorbereidingen > 37
 - 8.2 Huisvesting huidige locatie: risico's en termijnen > 37

- IX. Financiën > 38**
 - 9.1 Inleiding > 38
 - 9.2 Thema's in 2023 > 38
 - 9.2.1 Introductie RKD Research > 38
 - 9.2.2 Huisvesting > 39
 - 9.2.3 Structurele begroting > 40
 - 9.2.4 Waardering digitale vaste activa > 40
 - 9.2.5 Liquiditeitspositie en schatkistbankieren > 40
 - 9.2.6 Lening RVO > 41
 - 9.2.7 Benoeming accountant > 41
 - 9.2.8 Modernisering administratie > 41
 - 9.3 Resultaatontwikkeling > 41
 - 9.3.1 Resultaat 2023 > 41
 - 9.3.2 Kengetallen > 43
 - 9.3.3 Begroting 2024 > 44
 - 9.4 Risicoanalyse > 45
 - 9.4.1 Strategische risico's > 45
 - 9.4.2 Operationele risico's > 46

- X. Codes: governance, fair practice culturele diversiteit en inclusie > 47**

- XI. Directie, staf, managementteam, ondernemingsraad > 48**

- XII. Verslag van de raad van toezicht > 49**

RKD: heden en toekomst

1.1 Betrouwbare samenwerkingspartner

Het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis (RKD) maakt kennis en informatie over kunst van de Nederlanden in internationale context wereldwijd toegankelijk voor musea, wetenschap en publiek. Sinds 1932 is ons instituut een betrouwbare bron voor onderzoek en informatie en samenwerkingspartner voor musea en andere culturele instellingen. Sinds 2016 is het RKD op grond van de Erfgoedwet belast met de zorg voor het beheer van museale cultuurgoederen van de staat of andere cultuurgoederen. In de periode 2021-2024 bestaat de rijkssubsidie in het kader van de Erfgoedwet uit budgetten voor huisvesting, collectiebeheer en (publieks)activiteiten.

Het jaar 2023 is het derde jaar van de cultuurplanperiode 2021-2024. In ons *Huis van de Kunstgeschiedenis. Beleids- en activiteitenplan RKD 2021-2024* hebben wij een inspirerend plan gepresenteerd met als rode draad de verwezenlijking van een nieuw *fysiek* en *digitaal* onderkomen voor het RKD: wij willen een (t)huis realiseren voor inspiratie, ontmoeting en verbinding, een plek waar onze missie en strategische doelstellingen verankerd zijn en waar onze doelgroepen zich welkom weten.

Het RKD is sinds langere tijd in transitie, die zich uit in onder meer de verrijking en valorisatie van onze collecties, ons digitale bereik, de ontwikkeling van het kunsthistorische onderzoeksplatform RKD Research en de organisatie van collectie-, onderzoeks-, tentoonstellings- en opleidingsprojecten en activiteiten. In onze publieks- en presentatieruimte zijn mogelijkheden gerealiseerd voor studie, ontmoeting, verbinding en verdieping. Het RKD is van meerwaarde door samen te werken met een groot aantal (inter)nationale partners. Het wordt daarbij genereus ondersteund door fondsen en particulieren.

In de periode 2021-2024 heeft het RKD als belangrijkste strategische doelstellingen:

1. verhuizing naar een uitnodigende locatie;
2. transitie van analoge naar digitale collectieontsluiting;
3. ontwikkeling tot hét kennisnetwerk en platform binnen eigen domein;
4. verrichten van wetenschappelijk en maatschappelijk gewaardeerd onderzoek;
5. sterke zichtbaarheid en gebruik van diensten bij huidige en nieuwe doelgroepen;
6. een gediversifieerd eigen verdienvermogen.

1.2 Diversiteit en inclusie

Ook het RKD heeft met betrekking tot 'diversiteit en inclusie' nog een weg te gaan. Wel zijn er stappen gezet op het gebied van acquisitie, onderzoek en presentatie. Ook de samenstelling van ons personeelsbestand, waarvan eind 2023 ruim 10% (van de afgerond 60 FTE) een diverse achtergrond heeft en circa 70% vrouw is, heeft voortdurend aandacht. In 2023 is een Werkgroep Diversiteit en Inclusie van start gegaan. 'Diversiteit en inclusie' is tevens een vast onderdeel van ons jaarlijkse monitorgesprek met OCW.

1.3 Digitaal huis

In haar rapport uit 2022 pleit de Visitatiecommissie Musea voor een meer "radicale digitale strategie". Tegelijkertijd merkt zij op dat het RKD deze (extra) uitdagingen moeilijk kan realiseren, omdat het reeds jaren, mede door de toenemende kosten voor digitalisering en automatisering nauwelijks kan rondkomen. Momenteel digitaliseert het RKD op omvangrijke, selectieve en merendeels projectmatige wijze, onder meer via het nationale programma Metamorfoze. Voor het vergroten van de digitale toegankelijkheid van onze beeldcollectie (circa vijf miljoen objecten, tien miljoen scans) is het RKD een lening aangegaan bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Het RKD zet in op het op innovatieve wijze presenteren van data, breed toegankelijk, waardevol en zichtbaar voor gebruikers, conform de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed en de Digitale Erfgoed Referentie Architectuur (DERA) met behulp van Linked Open Data (LOD). Onze recente ervaringen met RKD Research en Van Gogh Worldwide – beide innovatieve platforms, gebaseerd op die DERA, inclusief LOD – tonen dat aan.

De nieuwe strategie - tweesporenaanpak doelgroepen



1.4 Strategisch scenario 2024-2028

Op basis van het eindrapport van de Visitatiecommissie Musea heeft het RKD in 2023 een nieuw strategisch scenario 2024-2028 ontwikkeld. Vanaf januari 2024 positioneert ons instituut zich als dé digitale entree om vooral derden in staat te stellen uniek onderzoek te doen, in eerste instantie op basis van de collectie van het RKD. Het RKD is met haar unieke (rijks)collectie dé digitale entree voor onderzoek naar de beeldende kunsten van de Nederlanden in internationaal perspectief door het digitaal toegankelijk maken van kennis en collectieonderdelen, gecombineerd met innovatieve *tooling*, die nieuwe soorten van kunsthistorisch onderzoek mogelijk maakt.

Hiervoor zetten wij een tweesporenstrategie in:

1. *digital only*: voor de kunstminnende particulier;
2. *digital first*: voor de professional/onderzoeker.

De digitale strategie maakt het voor ons mogelijk door een verbindende rol, door participatie in onderzoeksprojecten en door *community building* te bouwen aan een toenemende groep enthousiaste gebruikers en ambassadeurs van morgen.

› 1.5 RKD Research

Na een jarenlange ontwikkeling is het onderzoeksplatform RKD Research eind december 2023 live gegaan. Wat ooit begon als een 'simpel' idee om onze beeldcollectie te kunnen digitaliseren en online te kunnen brengen (vergelijkbaar met RKD Explore), is een transitioneel (organisatie) proces geworden teneinde een geheel nieuw digitaal Huis van de Kunstgeschiedenis te ontwikkelen en te implementeren: een *state of the art* online (onderzoeks)platform voor kunsthistorisch onderzoek wereldwijd.

De ontwikkeling van RKD Research is in 2023 met grote voortvarendheid opgepakt en heeft eind 2023 RKD Explore vervangen. RKD Research is in december beschikbaar gesteld aan zowel de betrokken uitgever (De Gruyter Brill) als het algemene publiek. Genoemde *business case* betreft in de grond een (meerjaren) begroting voor de ontwikkeling van ons nieuwe, innovatieve digitale Huis teneinde onze 'wettelijke taak' als rijksmuseum met de opdracht een rijkscollectie – ook een digitale – te behouden, te beheren, te onderzoeken en aan het publiek te presenteren.



› 1.6 huisvesting: instandhouding PWA 5

Begin november 2023 presenteerde Hans van der Vlist de *Eindrapportage Verkenning PWA 5*, waarvoor op 2 augustus 2022 de opdracht was verstrekt door voormalig SG OCW Marjan Hammersma. Deze opdracht behelsde te komen "tot een oplossing inzake de huisvestingsproblematiek rond het PWA-5 complex." Het ging om een oplossing voor zowel de korte termijn (instandhoudingskosten) als voor de lange termijn (toekomstige huisvesting). Voor wat betreft de instandhoudingskosten was de opgave om de onderhoudswerkzaamheden uit te voeren die het pand "bewoonbaar" houden voor de resterende gebruiksperiode, voor het RKD tot ultimo 31 december 2027.

Samenvattend zijn de volgende afspraken gemaakt:

• **Gezamenlijk risicobeheer**

Op basis van gezamenlijke risicosessies zijn de prioriteiten in de te nemen maatregelen vastgesteld. Om de risico's zo veel mogelijk te reduceren en juiste prioriteiten te stellen wordt deze jaarlijks herhaald.

• **Garantstelling calamiteiten OCW**

OCW staat garant voor eventuele kosten die bij calamiteiten gemaakt moeten worden.

• **Extra bijdrage maatregelen**

OCW heeft eind 2022 (incidenteel) middelen vrijgemaakt om bij te dragen aan het nemen van kortetermijnmaatregelen. Het gaat in totaal om een bedrag van € 6,5 mln. (berekening: 50% van € 13 mln.). Het bedrag is inmiddels ter beschikking gesteld aan de KB.

• **Overeenstemming instandhouding**

Partijen hebben gezamenlijk de benodigde investeringen voor de instandhouding vastgesteld (MEMO *Financieel overzicht instandhoudingsperiode 2023 tot en met 2028, PWA5*) en afspraken gemaakt over de kostenverdeling. OCW heeft hierbij het uiteindelijk tekort afgedekt.

• **Samenwerking**

Er is constructief overleg binnen de stuurgroep instandhouding. Afgesproken is dat de DGHB-WE knopen doorhakt als geëscaleerd moet worden.

In de *Eindrapportage* is ook de 'Huisvestingsopgave RKD' opgenomen. Deze behelst:

- Met de brief van 11 oktober 2022 heeft het RVB in lijn met het museumstelsel en geldende afspraken aangegeven dat het RKD zelf moet zorgen voor tijdige nieuwe huisvesting (vóór 2028). In vervolg hierop heeft het RKD een erkend kantoor voor Maatschappelijk Vastgoed – Colliers – opdracht gegeven een brede inventarisatie te doen, voornamelijk in Den Haag.
- De voorkeursopties van het RKD – het oude Rijksarchief/Blijenburg en Tournooiveld 5 – zijn niet realiseerbaar, omdat de RVB deze locaties nodig heeft voor de Tweede Kamer.
- De problematiek van de instandhoudingskosten PWA-5 is opgelost. Dit geeft het RKD in ieder geval tot en met 2028 de tijd om zelfstandig nieuwe permanente huisvesting te vinden. Van belang is dat OCW aangeeft binnen welke kaders het RKD tot een keuze kan komen.

› 1.7 Huisvesting Neuhuyskade 92-94

Na een jarenlange zoektocht lijkt het RKD in Neuhuyskade 92-94 een nieuw Huis van de Kunstgeschiedenis te hebben gevonden. Gelegen op een zichtlocatie aan de Neuhuyskade in Benoordenhout (Haagse Hout) ligt dit karakteristieke gebouw, gebouwd in 1929 onder monumentale architectuur in lijn met de Nieuwe Haagse School. Neuhuyskade 92-94 betreft een perceel van ca. 1600 m². Het gebouw heeft een bruto vloeroppervlakte van circa 3.300 m². De directe omgeving biedt een combinatie van wonen, werken en – met het levendige winkelgebied Benoordenhout op loopafstand – diversiteit aan winkels, restaurants en lunchgelegenheden. In de directe omgeving zijn verder onder meer het Maerlant Lyceum (1926) naar een ontwerp van Jo Limburg, woonhotel Huize Boschzicht (1928-1930) en de Sint-Paschalis Baylonkerk uit 1919-1921 van architect Kropholler gevestigd.

Neuhuyskade 92-94 werd in 1928-1929 gebouwd als nieuw Israëlitisch Oude Mannen- en Vrouwentehuis. Opdrachtgevers zijn de regenten van de Zurkann Stichting. Het Haagse architectenbureau Simons & Van Braningen kreeg de opdracht voor het nieuwe gebouw. Volgens een anonieme schrijver is Den Haag met het ontwerp van Simons & Van Braningen "een mooi, fors, sierlijk gebouw (...) rijker geworden". De aannemer heeft het bouwwerk "op zeer lofwaardige wijze" opgetrokken; het gebrandschilderd glas in lood verdient "ieders bewondering"; het stucwerk is "schitterend uitgevoerd", net als het steenhouderswerk en het smeed- en constructiewerk; de



Neuhuyskade 92-94

mastiekbedekking is *“uitnemend verzorgd”*; de beschildering van de wanden heeft een *“verrassend aanzien”*; de parketvloeren zijn *“vakkundig gelegd”*. Samengevat: *“alle leveranciers hebben als ‘t ware erom gewedijverd, om het beste te leveren van datgene, dat hun was opgedragen.”*

Het Israëlitisch Oude Mannen- en Vrouwenhuis aan de Neuhuyskade wordt in september 1942 door het Rijkscmissariaat gevorderd. In september 1942 verhuizen de bewoners gedwongen naar Amsterdam, vanwaar zij in de daaropvolgende maanden worden gedeporteerd en vermoord. Direct na de bevrijding werd Neuhuyskade 92-94 door de Nederlandse staat in gebruik genomen voor de vestiging van het hoofdkantoor van het in augustus 1945 bij Koninklijk Besluit opgerichte Nederlandsch Beheersinstituut als onderdeel van de Raad voor Rechtsherstel. Vanaf mei 1958 (tot midden jaren 1980) is Neuhuyskade in bezit van het Economisch Instituut voor de Middenstand, later Economisch Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf (EIM). Een laatste bekende bewoner is de Nederlandse Orde van Advocaten (NOVA), de publiekrechtelijke beroepsorganisatie van de advocatuur. Het RKD wil Neuhuyskade 92-94 tot een gastvrij Huis voor de Kunstgeschiedenis maken.

II

Het RKD: een unieke rijkscollectie, een unieke positie

Op basis van de schenkingen van Cornelis Hofstede de Groot, Eltjo van Beresteyn en Frits Lugt heeft het RKD sinds 1932 een imposante (rijks)collectie opgebouwd. Ruim zestien kilometer aan beelddocumentatie, boeken, veiling- en tentoonstellingscatalogi, originele prenten, tekeningen en archieven van kunstenaars, kunsthandelaars, veilinghuizen, galeries, kunsthistorici, verzamelaars, kunstcritici en vormgevers is sindsdien verzameld. Deze collectie wordt jaarlijks verrijkt met bijzondere objecten, onmisbaar voor musea, wetenschap en publiek.



Archieven bij het RKD. Still uit de video *RKD in Beeld* door Vonhof Video

Het RKD heeft daarbij in de verschillende domeinen en velden een verbindende rol. De instelling, sinds 2020 ook geregistreerd als museum, staat midden in de driehoek van musea, wetenschap en publiek. Hierbinnen verrichten wij onderzoek en delen wij kennis en informatie ten behoeve van de verschillende doelgroepen, onder meer via publicaties, presentaties en tentoonstellingen:

1. *vertegenwoordigers uit de kunst- en cultuursector*: musea, universiteiten en kennisinstututen;
2. *vertegenwoordigers uit de kunst- en cultuursector*: kunsthandel en veilingwezen;
3. *cultuurdragers*, waaronder particuliere verzamelaars;
4. *studenten*, vooral de geesteswetenschappen en het kunstonderwijs;
5. een breder, *in kunst en cultuur geïnteresseerd publiek*, op zoek naar verdieping.

› 2.1 Samenwerking: musea, erfgoedinstellingen en organisaties

Het RKD werkt samen met een groot aantal (inter)nationale musea en erfgoedinstellingen, waaronder de Museumvereniging (Kring Rijksmusea). Het RKD heeft onder meer structurele samenwerkingsverbanden met Fondation Custodia (Parijs) en het Rubenianum (Antwerpen). Met Van Gogh Museum, Kröller-Müller Museum, Stedelijk Museum Alkmaar, Kunstmuseum Den Haag en de European Society for Nineteenth-Century Art (ESNA) zijn samenwerkingsovereenkomsten getekend t.b.v. tentoonstellings- en onderzoeksprojecten en activiteiten.

Fondation Custodia – Collection Frits Lugt

Frits Lugt is een van de grondleggers van het RKD en medeoprichter van Fondation Custodia. Samenwerking met en het steunen van het RKD is door Fondation Custodia statutair vastgelegd. Ter nagedachtenis aan Jacoba Lugt-Klever (1888-1969), echtgenote van Frits Lugt, stelt deze stichting in samenwerking met het RKD een tweejarig fellowship beschikbaar voor kunsthistorisch onderzoek.



Jacobia Lugt-Klever. Foto: Fondation Custodia

European Society for Nineteenth-Century Art (ESNA)

ESNA is het enige Europese netwerk van conservatoren en onderzoekers van kunst uit de periode ca. 1800-1920. Samen met het RKD streeft ESNA ernaar dit kennisdomein toegankelijker te maken voor musea, wetenschap én publiek. ESNA heeft ruim honderd leden, werkzaam in zo'n vijftig musea in circa tien landen. In 2019 ondersteunde het RKD verschillende activiteiten van ESNA, waaronder een tweetal seminars. Met de Stichting ESNA is een samenwerkingsovereenkomst getekend (tot 1 januari 2025).

Onderzoeksinstituut Rubenianum

Sinds 2013 werken Rubenianum (Antwerpen) en RKD structureel samen op basis van een samenwerkingsovereenkomst. Het Rubenianum maakt gebruik van de digitale infrastructuur van het RKD. Op deze wijze wordt de digitale collectie Vlaamse kunst van de zestiende en zeventiende eeuw dagelijks verrijkt en voor het publiek toegankelijk gemaakt.

Vereniging Nederlandse Kunsthistorici (VNK)

De VNK, opgericht in 1939, telt meer dan duizend leden en biedt kunst- en architectuurhistorici een platform voor ontmoeting, discussie en advies. Ook vertegenwoordigt de VNK gemeenschappelijke kunsthistorische belangen. Het RKD biedt de vereniging een thuishaven, beheert haar archief en ondersteunt activiteiten.

› 2.2 Samenwerking: wetenschap

Op nationaal niveau is het RKD ingebed in de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis (OSK) en het netwerk Rijkskennisinstellingen (RKI). Met het Huygens Instituut (KNAW) wordt intensief samengewerkt. Binnen RIHA worden onderzoeksprojecten afgestemd/ontwikkeld met internationale collega-instellingen als The Frick Reference Library (New York), Institut de l'Histoire de l'Art (Parijs), Zentral Institut für Kunstgeschichte (München) en Getty Research Institute (Los Angeles).

Rijksinstellingen (RKI)

Het RKI-netwerk is een samenwerkingsverband op nationaal niveau van instellingen die een belangrijke kenniscomponent in hun takenpakket hebben en in dat kader onderzoek verrichten. De RKI's zijn een integraal onderdeel van het nationale kennislandschap. Het netwerk heeft als doel het vergroten van de toegevoegde waarde van individuele Rijkskennisinstellingen voor de Nederlandse samenleving.¹

Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis (OSK)

De OSK is het landelijk samenwerkingsverband van de kunsthistorische opleidingen en enkele musea en erfgoedinstellingen.

Association of Research Institutes in the History of Art (RIHA)

RIHA is een netwerk van 35 internationale onderzoeksinstituten, waarmee het RKD samenwerkt en afstemming zoekt, zeker waar het de kunst van de Nederlanden betreft. Het RKD participeert in het nieuwe platform van het digitale kunsthistorische tijdschrift van RIHA, www.riha-journal.org.

Pharos

Pharos, het International Consortium of Photo Archives (ontstaan in 2013) telt veertien instellingen wereldwijd. In 2021 heeft het consortium verdere stappen gemaakt in haar samenwerking. Zo werd de aangevraagde subsidie van de Mellon Foundation zichtbaar en tastbaar in een eerste bètaversie van een gezamenlijk portal waarin een aantal beeldcollecties van de partners zichtbaar zijn. Binnen de samenwerking wordt kennis gedeeld ten aanzien van digitalisering, en wordt geëxperimenteerd met nieuwe (digitale) onderzoekstools. Op het terrein van auteursrecht is gezamenlijke expertise ingehuurd. Zie: pharosartresearch.org.

› 2.3 Samenwerking: publiek

Het RKD is voor veel partijen een aantrekkelijke en vanzelfsprekende partner. Kunsthandels, veilinghuizen, stichtingen en bedrijven maken gebruik van haar diensten. Fondsen dragen bij om projecten te kunnen realiseren, de Vrienden bieden waar nodig ondersteuning. De aard van de samenwerking varieert van bijdragen aan de ontwikkeling van activiteiten tot structurele *partnerships* binnen digitaliseringstrajecten, programma's, publicaties en onderzoeken.

Fondsen

Het RKD scherpde de criteria aan voor het starten van nieuwe onderzoeksprojecten. De belasting voor de medewerkers en het vermijden van financiële risico's zijn meer dan voorheen bepalende factoren. In 2023 is bijvoorbeeld geen gebruik gemaakt van de mogelijkheden van Metamorfoze, het Nationaal Programma voor het Behoud van het Papieren Erfgoed. Het aantal nieuw gestarte projecten waarvoor fondsen zijn aangevraagd, is hierdoor beperkt tot vijf. Voor vier lopende projecten zijn aanvullende aanvragen gedaan. De focus op zorgvuldig geselecteerde projecten maakt een zeer gerichte benadering van fondsen mogelijk, wat zich vertaalt in een hoog percentage toezeggingen: in 2023 is de diverse fondsen gevraagd € 387.500 bij te dragen, waarvan € 316.500 is toegezegd, ruim 80 procent. Het grootste project dat van start gaat is *Early Netherlandish Sculpture*, dat moet uitgroeien tot hét wetenschappelijk corpus van beeldhouwkunst uit de Lage Landen.

Biennial Summer Institute for Netherlandish Art, workshop Sculptuur met Marieke van Vlieden en Seppe Roels, Rijksmuseum Catharijneconvent



Vrienden van het RKD

De Vrienden van het RKD (Vriendenstichting Cornelis Hofstede de Groot) steunden in 2023 het *Biennial Summer Institute for Netherlandish Art*, een twejaarlijks programma rond Noord- en Zuid-Nederlandse kunst voor internationaal kunsthistorisch toptalent. Het betreft een samenwerking van het RKD, het Rijksmuseum, de Harvard Art Museums en het Museum of Fine Arts in Boston. Ook steunden zij de acquisitie van een koffer met originele brieven van de Nederlandse kunstenares Sanne Brunier. Het aantal Vrienden daalde in 2023 licht naar iets meer dan 360. De verwachting is dat door het lidmaatschap aantrekkelijker te maken – de Vrienden kunnen bijvoorbeeld profiteren van RKD Research – het aantal in 2024 weer zal groeien.

¹ Leden zijn: Centraal Planbureau, Centraal Bureau voor de Statistiek, Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid, Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, Naturalis Biodiversity Center, Nederlands Forensisch Instituut, Planbureau voor de Leefomgeving, RKD – Nederlands Instituut voor kunstgeschiedenis, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Rijkswaterstaat, Sociaal en Cultureel Planbureau en Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. Zie: www.rivm.nl/rijkskennisinstellingen.



Publieksbereik: feiten en cijfers

3.1 Studiezaal

In 2023 gaf het RKD 458 dagpassen uit en 389 jaarpassen, waarvan 291 gratis voor studenten. Het totaal aantal bezoeken aan onze studiezaal nam in 2023 ten opzichte van 2022 toe met ruim 22% tot 2.366. Vanaf 15 december 2023 zijn de jaarpassen gekoppeld aan jaarabbonnementen voor RKD Research.

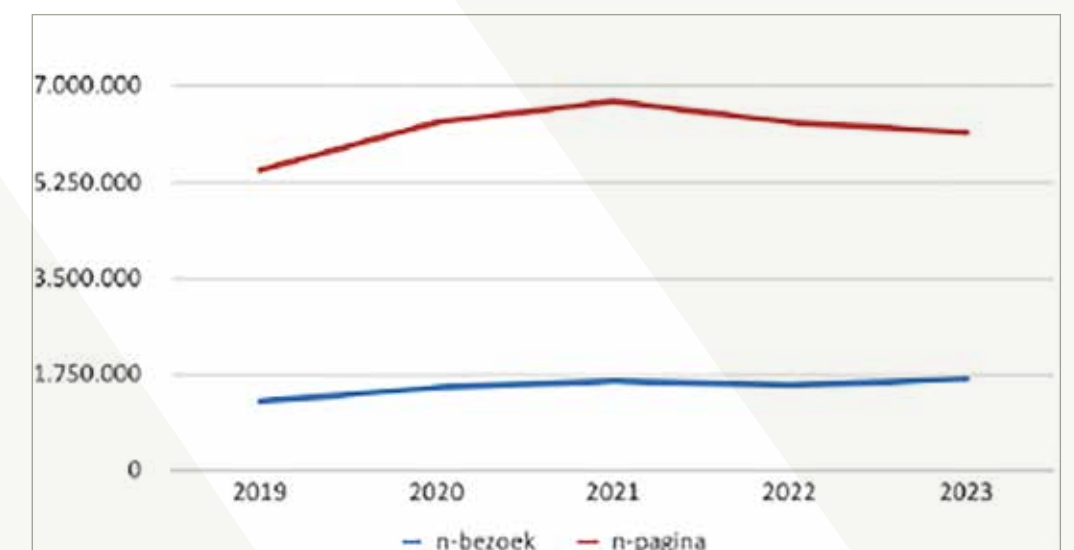
3.2 Online

Het online bereik via sociale media en digitale nieuwsbrief groeide dit jaar opnieuw. Het aantal bezoeken aan de site is in 2023 met 7,2% gegroeid naar 1.659.856 bezoeken. Dit komt neer op 4.548 bezoeken per dag; ruim 1.000 meer dan in 2019.

Het RKD adverteerde ook dit jaar via Google Ads, waarvoor gebruik werd gemaakt van Google Grant, een beurs die non-profit organisaties in staat stelt kosteloos advertenties in te kopen met een totale waarde van \$ 120.000 per jaar.

3.3 Website RKD

Na een forse toename van het aantal bezoeken aan rkd.nl in 2019-2021 en een lichte afname in 2022, groeide het aantal bezoeken in 2023 met meer dan 7% tot bijna 1,66 mln. Het aantal bezochte pagina's nam daarentegen licht af tot ca. 6,2 mln.

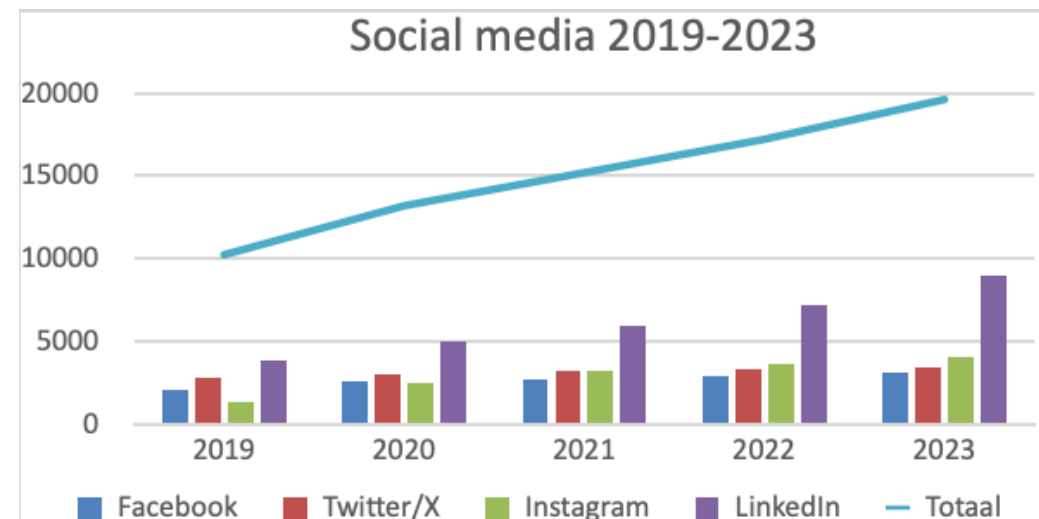


Bezoek rkd.nl 2019-2023



› 3.4 Nieuw: corporate website

In samenhang met het nieuwe onderzoeksplatform RKD Research ontwikkelde het RKD een nieuwe corporate site met een gebruikersvriendelijke menustructuur, eigentijdse vormgeving, aangepaste teksten en nieuw beeldmateriaal. Tevens is het CMS van de site sterk vereenvoudigd en verbeterd.



› 3.5 Sociale media

Sinds 2019 is het aantal volgers van sociale media bijna verdubbeld van ca. 10.000 (2019) tot 19.617 in 2023. Belangrijkste sociale media voor het RKD zijn LinkedIn (ca. 9.000 volgers) en Instagram (ca. 4.100 volgers).

› 3.6 Nieuwsbrief RKD

Het aantal abonnees op de digitale nieuwsbrief is gegroeid van 3.794 naar 4.160; een stijging van 9,6%. In 2023 zijn er acht algemene nieuwsbrieven verstuurd met een gemiddeld openingspercentage van 45%.

› 3.7 Presentaties en programmering

Het RKD organiseerde 71 events voor 3.958 bezoekers, waarvan vier online events voor 200 deelnemers. Dit komt neer op een groei van ruim 70% ten opzichte van 2022, toen we 2.323 bezoekers verwelcomden. Deze groei is met name te danken aan de gezamenlijke programmering van evenementen op locatie bij tentoonstellingen die het RKD samen met andere musea tot stand bracht.



Opening van de expositie *Fotografie in het kunstenaarsboek. Uit de collectie Art & Project*

In eigen huis programmeerden we evenementen die aansloten bij de twee tentoonstellingen die in 2023 te zien waren: *Utrecht door de ogen van Herman Saftleven en Maite Meijlink* (november 2022-oktober 2023) en *Fotografie in het kunstenaarsboek. Uit de collectie Art & Project* (vanaf oktober 2023). Daarnaast programmeerden we evenementen bij tentoonstellingen waar het RKD medewerking aan verleende:

- *Kees van Dongen – de weg naar succes* in Singer Laren
- *Strike a Pose I Mondriaan en fotografie* in Fotomuseum Den Haag
- *Van Gogh, Cézanne, Le Fauconnier & de Bergense School* in Stedelijk Museum Alkmaar
- *Eerst komt de liefde voor de kunst. Art & Project in het Kröller-Müller Museum*

RKD-conservator Anita Hopmans vertelde tijdens de drukbezochte opening van *Kees van Dongen – de weg naar succes* over de totstandkoming van deze tentoonstelling. In het Stedelijk Museum Alkmaar organiseerden we drie lezingen en in het Fotomuseum Den Haag werd bij de opening van de tentoonstelling *Strike a Pose* het boek *Mondriaan en fotografie – samengesteld en geschreven door RKD-conservator Wietse Coppes en Leo Jansen (Huygens Instituut) – gepresenteerd*. Het boek verscheen in drie talen (Nederlands, Engels en Frans).

Masterclass in het RKD,
foto: Enith van Tongeren



In 2023 verwelkomde het RKD opnieuw een groot aantal studenten. Onze conservatoren verzorgden 18 masterclasses voor 499 studenten, waarvan één online. Daarnaast verzorgden we 11 lezingen en andere activiteiten voor 468 deelnemers.

Op 7 oktober opende het RKD de deuren voor een breed en divers publiek tijdens het *Weekend van de Wetenschap* en de gelijktijdige *Haagse Museumnacht*. We werkten samen met onze bureaus van het Nationaal Archief, de Koninklijke Bibliotheek en het Literatuurmuseum en ontvingen 151 bezoekers, die op een laagdrempelige manier via creatieve workshops en korte presentaties kennismaakten met ons instituut.

In 2023 organiseerde het RKD opnieuw een aantal symposia in eigen huis, waaronder *Modernisme en het RKD* – ter gelegenheid van het afscheid van senior conservator Anita Hopmans – voor 140 bezoekers en het *ESNA Winterseminar* in samenwerking met ESNA voor 76 bezoekers. Ook spraken conservatoren op symposia elders in het land. Zo gaf Ellis Dullaart tijdens het Frans Hals Symposium een lezing voor ruim honderd bezoekers. Verder verzorgde het RKD onder meer drie RKD Talks in eigen huis en lezingen op locatie, waaronder de Alte Pinakothek in München, Museum Bredius in Den Haag en Het Utrechts Archief.

› 3.8 Audiovisuele middelen

In 2023 heeft het RKD opnieuw een aantal audiovisuele middelen gecreëerd die via diverse kanalen met zijn doelgroepen zijn gedeeld. We maakten een corporate filmpje over het RKD, dat inmiddels ruim 900 keer is bekeken. We produceerden podcasts over Kees van Dongen, Middeleeuwse boekverluchting en een serie van drie podcasts over Vrouwelijke verzamelaars. Deze vijf podcasts zijn in het totaal 8.216 keer beluisterd.

Onderwerp podcast RKD	Aantal keer beluisterd
Kees van Dongen (Anita Hopmans)	3.541
Middeleeuwse Boekverluchting (Anne Margreet As-Vijvers)	1.482
Vrouwelijke verzamelaars: Margaretha Cornelia Boellaard	1.151
Vrouwelijke verzamelaars: Betsy Westendorp-Osieck	980
Vrouwelijke verzamelaars: Lucretia Johanna van Winter	1.062
Totaal aantal keer beluisterd	8.216

› 3.9 Pers en publiciteit

In 2023 was het RKD zichtbaar in diverse internationale, nationale en regionale kranten, kunstvakbladen, online media en op radio en tv. In de eerste maanden van 2023 vonden er succesvolle mediacampagnes plaats en gedurende het jaar werden verschillende conservatoren van het RKD geïnterviewd in de media.

Het boek *Mondriaan en fotografie* en de bijbehorende tentoonstelling *Strike a Pose* in Fotomuseum Den Haag, beide samengesteld door Wietse Coppes en Leo Jansen, kregen uitgebreid aandacht in de (internationale) pers. Er verschenen positieve recensies en artikelen in *de Volkskrant*, *NRC*, *De Telegraaf*, *AD Haagsche Courant*, *De Posthoorn*, *De Tijd*, *De Morgen*, *PF Fotografie Magazine*, *De Groene Amsterdammer*, *Museumtijdschrift*, *NL Magazine.nl*, *A Visual Zine* en *Dutchnews.nl*. De totale mediawaarde was circa € 200.000. Verder was RKD-conservator Wietse Coppes te horen in *Opium* (radio 4) en *De Ochtend* (radio 1), en te zien op *Tijd voor MAX* (NPO1).

De best bezochte tentoonstelling ooit in Singer Laren – *Kees van Dongen – de weg naar succes* – werd samengesteld door gastconservator Anita Hopmans, senior conservator bij het RKD. De tentoonstelling werd gepromoot in programma's en spotjes op radio en tv. Er verschenen lovende recensies in *NRC*, *de Volkskrant*, *Museumtijdschrift*, *NRC*, *Harper's Bazaar*, *Digitale kunstkrant*, *Het Parool*, *Ariadne at Home*, *Arts en Auto*, *Nouveau*, *Stijlvol wonen* en *Brabants Dagblad*.

Het resultaat van een RKD-onderzoek werd nieuws in Denemarken, Nederland en daarbuiten. De ontdekking van een missend deel van een portret door Cornelis de Vos, dat kon worden herenigd met het reeds bekende deel van het familieportret in het Deense museum Nivaagaards Maleriesamling, haalde onder andere de Deense krant *Politiken*, *Nice News*, *Le Figaro*, *The Art Newspaper*, *ICON* en *NRC*. De Amerikaanse radiozender NPR interviewde conservator Angela Jager over haar onderzoek naar de portretten.

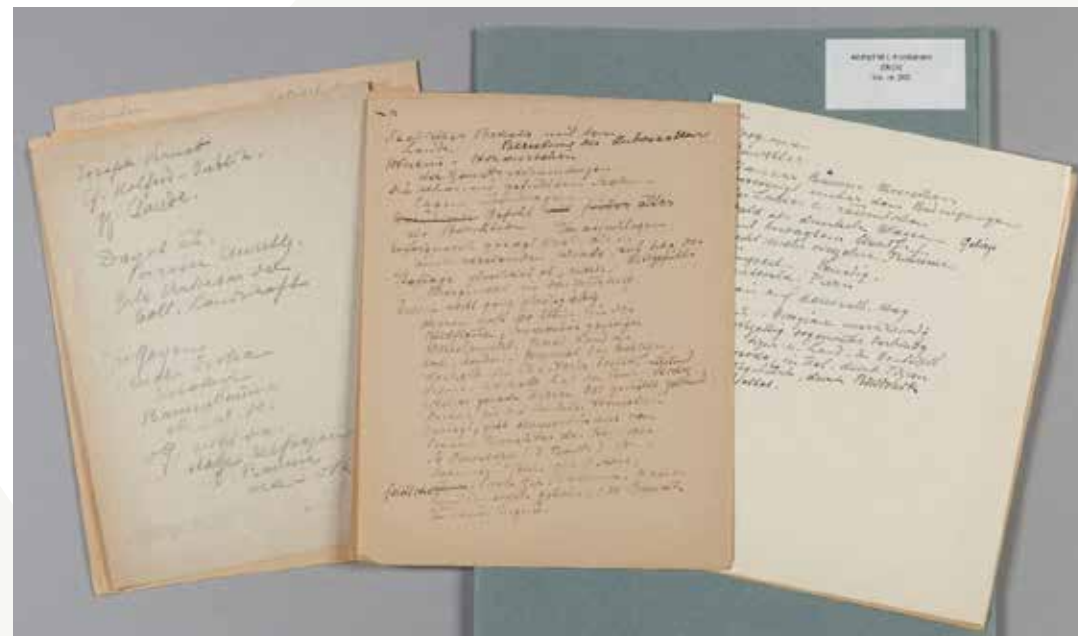
In Stedelijk Museum Alkmaar was *Van Gogh, Cézanne, Le Fauconnier & de Bergense School* de best bezochte tentoonstelling ooit voor dit museum. Aan de tentoonstelling werkten verschillende RKD medewerkers mee. Naast een gastconservatorschap verzorgde Chris Stolwijk, algemeen directeur van het RKD, samen met Marjan van Heteren, conservator van het Stedelijk Museum Alkmaar, de eindredactie van de begeleidende catalogus (twee taaledities).

Het *AD Groene Hart* plaatste in augustus een artikel over het RKD-onderzoek naar de komst van Vlaamse wandtapijtmakers naar het zeventiende-eeuwse Gouda. In het stuk worden conservatoren Jos Beerens en Yvonne Bleyerveld geïnterviewd.

Verder werden er verschillende artikelen over projecten van het RKD geplaatst op websites van de Research School Art History, CODART, HNA, ANKK, ArtHist en VNK. Daarnaast had het RKD vaste bijdragen in de vakbladen *Origine*, *E-data*, *Verzamelkrant*, *Gen.* en *See All This*.

De unieke rijkscollectie van het RKD bestaat uit een buitengewone verzameling van archieven, bibliotheekmateriaal, beelddocumentatie en data. De vermaarde en omvangrijke bibliotheek over de kunst en kunstenaars van de Nederlanden wereldwijd bevat onder meer een uitzonderlijk complete collectie veilingcatalogi van de zeventiende eeuw tot heden.

De archiefcollectie wordt jaarlijks uitgebreid met verschillende archieven van zowel personen (denk aan kunstenaars, kenners en verzamelaars) als van instellingen en organisaties. Het documentatiemateriaal van het RKD bevat beeldmateriaal, knipsels en efemera. Verschillende databases beschrijven deze collectie. De beeldcollectie is de afgelopen jaren vrijwel volledig gedigitaliseerd. De digitale vindbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid heeft de komende jaren onze volle aandacht.



Collectie RKD,
Archief M.J. Friedlander

› 4.1 Acquisitie

In 2023 ontving het RKD, naast de reguliere acquisitie, 108 signaleringen van zowel archieven, beelddocumentatie als bibliotheekmateriaal. Een deel van deze signaleringen werd niet verder gebracht vanwege onvoldoende aansluiting op het collectieprofiel, of omdat het elders beter op z'n plek is. Uiteindelijk zijn 54 signaleringen geaccepteerd. Het archief van Lokaal01 (Breda), dat sinds 2013 zonder overeenkomst bij het RKD was ondergebracht, werd overgedragen aan het Stadsarchief Breda.

› 4.2 Archieven

In 2023 zijn 14 archieven – 2022: 7; 2021: 16 – beschreven en/of is de inventaris in de database Archives ingevoerd. Dit jaar is hard gewerkt aan de projecten *Beeldhouwersarchieven* en *Kunstenaarsverenigingen (Arti et Amicitiae)*. Voor het digitaliseringsproject *Beeldhouwersarchieven* was het noodzakelijk om eerst de archieven die onderdeel uitmaken van dit project te inventariseren. In dit kader werd een aantal archieven geïnventariseerd, omgepakt, is er geteld en zijn als onderdeel van de digitalisering controles uitgevoerd. Daarnaast was er ruimte voor inventariseren van andere archieven, zoals dat van *herman de vries*.

Kunsthandel

Om de bestudering van de kunsthandel en herkomstonderzoek te faciliteren, is de handel in kunst een zwaartepunt in de collectievorming. Zo kon het archief van Kunstzaal d'Audretsch worden verworven en het archief van Kunsthandel L.J. Krüger.

Nul/ZERO/conceptuele kunst

Een ander zwaartepunt in onze collectievorming betreft Nul/ZERO/conceptuele kunst. Het afgelopen jaar konden we op dit zwaartepunt belangrijke aanvullingen doen dankzij de verwerving van het archief van Ger van Elk, het archief van Aad in 't Veld (met onder andere aanwijzingen van Jan Schoonhoven voor het maken van diens reliëfs), een omvangrijke aanvulling op het archief van Henk Peeters via Mattijs Visser, en tenslotte interviews van Marga van Mechelen en Jonneke Jobse met Peeters.

Surinaams-Nederlandse kunst

Mede dankzij de verwerving van het archief van Erwin de Vries in 2021 mochten we afgelopen jaar de archieven van Nola Hatterman (1899-1984), kunsthistorica Lia Ottes en een aanvulling op het archief van Egger opnemen en tenslotte een aanvulling op het archief van Erwin de Vries. Hierdoor zijn onze gebruikers beter in staat om relaties tussen de kunst van Suriname en Nederland te onderzoeken.



1. Francina Louise Martin-Schot in 1862, foto uit album in haar archief, collectie RKD
2. Schildermateriaal van Francina Schot, collectie RKD
3. Olieverfschets van Francina Schot, collectie RKD

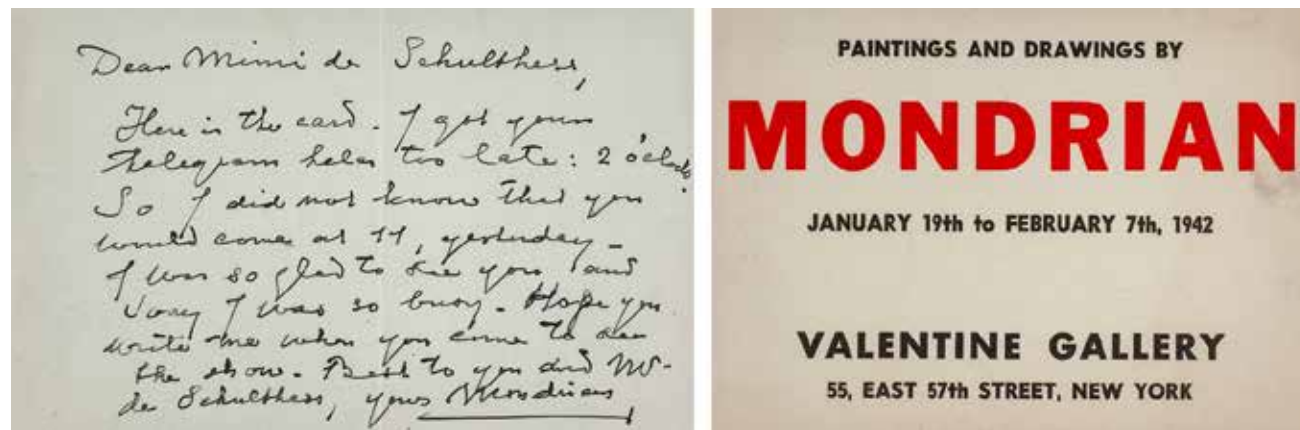
Vrouwelijke kunstenaars en verzamelaars

Het archief van Francina Martina Schot (1816-1894) werd aan ons in eigendom overgedragen dankzij de zogenoemde kwijtscheldingsregeling. Schot was gespecialiseerd in het schilderen van natuur- en bloemstukken. Haar archief kwam samen met de atelierkast waarin het werd bewaard naar het RKD. Het bevat naast persoonlijke documentatie ook Schots schildermateriaal, een fluwelen tas en een groot aantal prachtige tekeningen, olieverschetsen en aquarellen.

In 2023 werden ook aanvullingen op de archieven van moderne vrouwelijke kunstenaars en onderzoekers geschonken (Charley Toorop, Jeanne Bieruma Oosting, Nelly van Doesburg, Wies van Moorsel) en van een hedendaagse, nog levende kunstenaar: glaskunstenaar Barbara Nanning (1957).

Moderniteit

Een bijzondere aanvulling op ons zwaartepunt 'Moderniteit' vormt het archief van Amalia de Schulthess-Loew (1918-2021), dat bestaat uit vijftien onbekende brieven van Piet Mondriaan (1872-1944) en een unieke uitnodigingskaart en catalogus. We konden dit archief van deze Zwitserse-Amerikaanse kunstenaar en verzamelaar, die ongeveer gelijktijdig met Piet Mondriaan in New York arriveerde, verwerven op de veiling van Bonhams dankzij financiële ondersteuning van de Van Reekum-van Moorselaar Stichting en Stichting Gifted Art. Een belangrijke aanwinst voor het RKD, want deze brieven geven nieuw inzicht in Mondriaans tijd in New York, met name in zijn status voor een jongere generatie kunstenaars en een verandering in stijl aan het einde van zijn leven.



Brief van Piet Mondriaan aan Amalia de Schulthess, januari of februari 1942, met een uitnodigingskaart voor de Mondriaantentoonstelling in Valentine Gallery, New York, 1942, collectie RKD

4.3 Beelddocumentatie

Dit jaar mochten we ook weer diverse fotoalbums en carte de visites toevoegen aan onze omvangrijke collectie portreticonografie. Daarnaast konden we dankzij een schenking van Gajus Scheltema twee in onze collectie nog ontbrekende gravures in de reeks J. Steengracht van Oostcapelle, *De voornaamste schilderijen van het Koninklijk Kabinet, te 's -Gravenhage, in omtrek gegraveerd, met derzelve beschrijving* (Den Haag 1829-1834) toevoegen. Het betreft: *Twee dronkaards op de markt bij de Westerkerk te Amsterdam* door Frederik Lodewijk Huygens naar Peter Paul Joseph Noël en *De aanbidding der koningen* door Abraham Lion Zeelander naar Salomon Koninck.

4.4 Bibliotheek

Het aankoopbudget wordt ingezet voor catalogusabbonementen bij veilinghuizen, tijdschrift-abbonementen, databases en lexica, boeken, collectiecatalogi en tentoonstellingscatalogi (dankzij de financiële bijdrage van Fondation Custodia). Daarnaast ontvingen we diverse schenkingen, waaronder een omvangrijke schenking van Nono de Wilde-Reinhold (Amsterdam), een tweede en eveneens omvangrijke aanvulling door Evert van Straaten en Anton Anthonissen (Gouda) met daarin ook opgenomen boeken over kunst en sport, en tenslotte schonk Jetteke Bolten (Oegstgeest) boeken afkomstig van wijlen haar man Jaap Bolten (1934-2021).

Aanwinsten

Onder aanwinsten worden verstaan nieuwe en oude publicaties die zijn aangeschaft of verkregen, inclusief verwerking van materiaal uit schenkingen, zowel boeken, veilingcatalogi als tijdschriften.

Records	2023	2022
Op aanwinstcode	3.390 (incl. 285 artikelen)	4.378 (incl. 2.406 artikelen)*
Op aanwinstdatum	3.313	6.350
Gecatalogiseerd nieuw	3.313	6.450
Gecatalogiseerd gewijzigd	91.066**	50.373
Barcodes toegekend	4.578	6.136

* het hoge aantal komt voort uit verwerking artikelen uit back-issues *Oud-Holland* en *RKDbulletin*

** door het toevoegen van citeerafkortingen bij een deel van de bestaande records is in 2023 het aantal wijzigingen hoger

Op beperkte schaal werd het retrospectief catalogiseren van veilingcatalogi voortgezet, voor veilingcatalogi die via de studiezaal werden aangevraagd uit de nog niet beschreven veilingcatalogi uit de periode 1904-1971.

4.5 Digitalisering en digitale collecties

Nadat het project RKD Boxes was afgerond (2022) en nu het volledige beeldarchief is gedigitaliseerd, hebben we ons in 2023 gericht op het beschikbaar stellen van deze omvangrijke beeldcollectie. Naast auteursrecht speelt hierbij ook AVG-wetgeving een rol, wetgeving die in de loop van 2022 en 2023 steeds duidelijker vorm kreeg.

Het door het RKD opgezette AVG-project controleert softwarematig de afbeeldingen van de beelddocumentatie op de aanwezigheid van privacygevoelige informatie en lakt deze informatie, indien aangetroffen, af, zodat de scans op de website getoond kunnen worden. Aangezien het om bijna

tien miljoen afbeeldingen gaat (!), is ervoor gekozen de computer te laten controleren op trefwoorden in de tekst die eventueel wijzen op privacygevoelige informatie. Scans die de computer eruit filtert, worden vervolgens in een crowdsource-omgeving handmatig gecontroleerd en afgelakt. In 2023 zijn 179.190 scans handmatig gecontroleerd en afgelakt. Eind 2023 is er een opdracht geformuleerd voor digitalisering van 620 biografieën (circa duizend scans) uit het archief van wijlen em. prof. dr. Willemijn Fock (RUL) ten behoeve van een publicatie van de Stichting Toegepaste Kunst Leiden over Leids Zilver. De scans stellen vrijwilligers in staat de biografieën eenvoudiger te transcriberen. Deze worden aan het archief worden toegevoegd.

In 2023 heeft de fotodienst 2.764 scans gecontroleerd voor *Vele Handen / RKD Boxes* en het *Metamorfoze*-project *Beeldhoudersarchieven*, 1.135 scans gemaakt en geleverd ten behoeve van interne en externe publicaties, tentoonstellingen en de website, 91 kleine archieven, catalogi, archiefdelen, albums, summerpress-uitgaven en originelen gedigitaliseerd (te weten 1.618 scans), 47 facsimile's en 26 blow ups gemaakt, 3.635 scans toegevoegd aan *RKDimages*, 114 scans intern geleverd, 231 scans via webshop uitgeleverd aan externe klanten.



Voorbeeld uit de tool voor het aflakken van de beelddocumentatie. Collectie beelddocumentatie RKD

4.6 Databeheer

De invoer/wijziging van records in de verschillende databases betrof in 2023:

database	invoer 2023	wijziging 2023	totaal 2023
RKDartists	2593	170457	173050
RKDimages	3280	69018	72298
RKDexcerpts	0	775661	775661
RKDtechnical	34	15812	15846

Het extreem hoge aantal wijzigingen in 2023 is vooral het gevolg van batchmatige aanpassingen en is geen goede reflectie van de mate waarin de databases inhoudelijk zijn verrijkt.

De RKD thesaurus bevatte op 1 januari 2024 53.976 termen (waarvan 5.344 niet-voorkeustermen). Ter vergelijking: de thesaurus bevatte begin 2022 54.292 en eind 2022 54.418. Het aantal nieuwe termen in 2023 bedraagt 928 (2022: 1057; 2021: 609). Ruim een derde van de nieuwe termen betreft plaatsnamen, zowel aangevraagde plaatsnamen als plaatsnamen die nodig waren in het kader van de reorganisatie van de geothesaurus. Bijna de helft van de nieuwe termen valt onder het domein RKD onderwerpstrefwoorden; een groot deel hiervan is aangemaakt om de hiërarchie van de RKD thesaurus beter aan te laten sluiten op die van de AAT en daarmee ook het bredere erfgoedveld in het algemeen. Bijna 31.000 (30.873) termen hebben een link met een externe bron (ten opzichte van 23.846 eind 2022 en 21.054 begin 2022). De grote stijging komt vooral voort uit de verwerking van de geothesaurus.

De reorganisatie van de hiërarchie van de RKD thesaurus is grotendeels voltooid (met uitzondering van de termen voor levende wezens, ongeveer een derde van de termen in het domein RKD onderwerpstrefwoorden). De hiërarchie zelf sluit nu vrij naadloos aan op die van de AAT. Een klein aantal termen (met namen in het domein RKD onderwerpstrefwoorden) moet nog een definitieve plaats in de hiërarchie krijgen.

Een stagiair interviewde een aantal medewerkers over hun kennis en gebruik van de RKD thesaurus. Tevens deed hij een beperkt onderzoek naar welke zoektermen in RKD Explore gebruikt worden.

Er zijn vijf vergaderingen van de AAT-redactieraad geweest (twee online, drie in Antwerpen). Het RKD was in 2023 de enige Nederlandse instelling die hieraan bijdraagt. In 2023 zijn twee batches naar het Getty Research Institute (Los Angeles) gestuurd voor verwerking in de AAT, met in totaal 405 concepten (wijzigingen, vertalingen en nieuwe concepten).

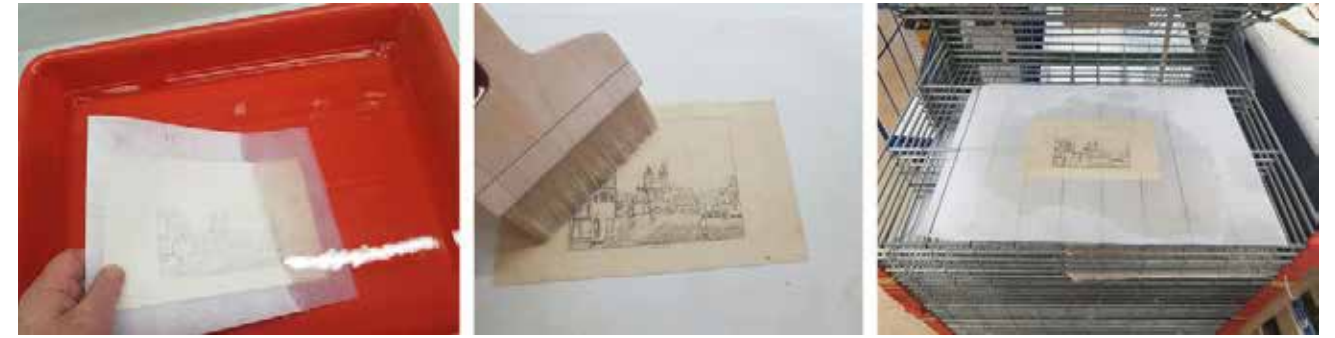
› 4.7 Collectiebehoud en -beheer

Het op orde brengen van de depots is in 2023 een stap verder gebracht. Het project 'Collecties op orde' is opgestart, waarin alle niet (voldoende) geregistreerde en alle mogelijk af te stoten collecties zijn geïnventariseerd en aangevuld met alle onderdelen waar met betrekking tot conservering nog werkzaamheden essentieel zijn, zoals (her)verpakking. Daarnaast is met de nieuwe Facilitair Coördinator een begin gemaakt met een update van verschillende procedures en het in kaart brengen van benodigde acties in de depots in de aankomende periode.

Een aantal verpakkingsprojecten zijn afgerond of lopen nog, zoals het Behangselproject, Rembrandt Research Project (RRP) en een aantal fichedcollecties. Een stagiaire heeft het archief Fonds BKvB uitgezocht en een plan van aanpak inclusief een verpakkingsinstructie geschreven. Een deel is nu beschreven, geregistreerd en verpakt.

In het kader van kennisverwerving en -overdracht is er een cursus 'Behoud' georganiseerd, met als doel medewerkers bewust te maken van het materiaal dat door hun handen gaat, de risico's die er zijn en hoe ze dat kunnen signaleren/voorkomen, en om ze te leren ons eigen materiaal te hanteren en problemen te signaleren. In dit kader is er een proces en een hanteerbare instructie geschreven voor de verpakking van archieven en preciosa.

In 2023 zijn 144 (2022: 137) banden naar boekbinderij Verschoor gestuurd om te laten inbinden. Waar nodig zijn publicaties als onderdeel van het catalogiseren voorzien van een zuurvrije omslag uit oogpunt van preventieve conservering.



Conservering prenten en tekeningen uit *De voornaamste schilderijen van het Koninklijk Kabinet, te 's-Gravenhage, in omtrek gegraveerd, met derzelver beschrijving* uit 1826-1830. Samengesteld door Johan Steengracht van Oostcapelle, de eerste directeur van het Mauritshuis.

› 4.8 Dienstverlening

Bezoekers en medewerkers wisten ook in 2023 de studiezaal voor de raadpleging van de collecties goed te vinden. De groei in het aantal aanvragen zette verder door. Op de studiezaal werd dienstverlening geboden met betrekking tot het raadplegen van de bibliotheekcollectie in open opstelling, het aanvragen en beschikbaar stellen van publicaties uit het depot, het aanvragen en inzien van archieven en collecties, alsook gebruikmaken van andere deelcollecties, zoals de collectie persdocumentatie en de beelddocumentatie via de Viewer.

Medewerkers hielpen in 2023 bezoekers/medewerkers verder op weg bij het gebruik van de databases, de RKD Viewer en door het helpen met en beantwoorden van inhoudelijke vragen over onze collectie, evenals doorverwijzen naar andere instellingen.

Half december 2023 is gestart met nieuwe vorm van dienstverlening, waarbij de informatieverstrekking verplaatst is naar voren, dat wil zeggen direct bij de publiekbalie in het entreegebied, waarbij medewerkers zorgdragen voor de algemene informatievoorziening aan de bezoekers/medewerkers en voor instructie in de databases in RKD Research.



Publieksdienstverlening in de studiezaal van het RKD. Foto: Enith van Tongeren

› 4.9 Uitleen: bibliotheek

Het totaal aantal transacties in 2023 via de uitleenadministratie voor publicaties uit de bibliotheekcollectie bedroeg in 2023 in totaal 14.765 (2022: 13.785 / 2021: 8.023), waarvan 14.648 uitleningen (2022: 13.664 / 2021: 7.951). Het gebruik van de vele boeken en naslagwerken uit de open opstelling, is niet meegenomen in bovenstaande cijfers.

Er waren 117 (2022: 121 / 2021: 72) geweigerde aanvragen, doordat een publicatie niet aanwezig bleek (dit betreft voornamelijk vrije aanvraag van nog niet in RKD/library opgenomen bezit aan veilingcatalogi), niet te vinden was of als testaanvraag werd gedaan in aanloop naar de overgang van RKD Research.

› 4.10 Aanvragen: archieven

Van 203 (2022: 191 / 2021: 152) verschillende archieven/collecties zijn aanvragen voor raadpleging via de optie in de database RKD*collections* gedaan. Per aanvraag kunnen meerdere archiefdozen of hele archieven worden aangevraagd, waardoor uit de cijfers niet blijkt om hoeveel dozen of materiaal het gaat.

Het totale aantal aanvragen voor raadpleging uit deze 203 archieven/collecties bedroeg 599 aanvragen (2022: 531 / 2021: 464). Er kan gesteld worden dat het raadplegen van archieven/collecties nog steeds een stijgende lijn vertoont.

Daarbij geldt dat er een aantal archieven/collecties zijn die veelvuldig zijn geraadpleegd en ook wordt materiaal vaker gebruikt dan aangevraagd, omdat dezelfde bezoeker al eerder aangevraagd materiaal meerdere keren kan komen raadplegen voordat het materiaal teruggeplaatst wordt. De meeste aanvragen voor raadpleging werden gedaan op:

1. Archief M.J. Friedländer (41x);
2. Archief herman de vries (30x);
3. Archief Leidse edelsmeden (20x);
4. Archief Arti et Amicitiae (17x);
5. Archief Van Kempen & Begeer (16x);
6. Archief Joop Joosten (15x);
7. Segal documentatie (15x).

› 4.11 Bruiklenen

In 2023 honoreerde het RKD negentien bruikleenverzoeken. Voor een aantal bruiklenen voor technische documentatie werd al in 2021 en 2022 toestemming verleend. Ze zijn in dit overzicht opgenomen omdat deze ook in 2023 waren uitgeleend.

15-10-2021 t/m 1-5-2024	Museum Boijmans Van Beuningen: 'Technische documentatie Populierenlaan te Nuenen van Vincent van Gogh'
15-4-2022 t/m 30-1-2024	Universiteit Antwerpen (ARCHES onderzoeksgroep): 'Technisch onderzoek t.b.v. "Understanding the technological and economic history of enigmatic green copper sulfate pigments in Flemish Renaissance art"
26-10-2022 t/m 13-1-2023	Zentralinstitut für Kunstgeschichte (München): 'Kunstgeschichte! Forschungsinstitute weltweit'
19-11-2022 t/m 2-4-2023	Kröller-Müller Museum: 'Fernand Léger en de daken van Parijs'
29-11-2022 t/m 28-2-2023	RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis: 'De stadswallen van Utrecht door de ogen van Herman Saftleven en Maite Meijlink'; met een inkomende bruikleen van Het Utrechts Archief

13-2 t/m 14-5-2023
21-5 t/m 23-4-2023

28-1 t/m 20-5-2023

16-2 t/m 29-5-2023
5-3 t/m 20-8-2023
7-3 t/m 10-3-2023

20-4 t/m 3-9-2023

20-5 t/m 1-7-2023

29-9 t/m 10-12-2023

30-9-2023 t/m 25-2-2024

7-10-2023 t/m 25-2-2024

10-10-2023 t/m 1-9-2024

17-10-2023 t/m 31-3-2024
5-11-2023 t/m 4-2-2024

Fotomuseum Den Haag: 'Mondriaan en fotografie'
Museum voor Schone Kunsten Gent: 'Theodoor Rombouts (1597-1637)'
Noord-Veluws Museum: 'Kitty vd Mijll Dekker en Herman Fischer, weefkunstenaren van wereldfaam in Nunspeet'
Mauritshuis: 'Vrel. Voorloper van Vermeer'
Rijksmuseum Twenthe: 'Armando: Gestalten'
Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL): referentie conditie objecten
Oranjezaal (geen tentoonstelling)
Tate Modern (Londen): 'Hilma af Klint & Piet Mondrian. Forms of Life'
Stichting ARTisBOOKS: 'Hamish Fulton, Printed Matter – 75 publications and 250 exhibition cards'
Van Eesteren Museum: 'Lucht & Spel: De radicale speelsheid van de Eventstructure Research Group'
Kröller-Müller Museum: 'Eerst komt de liefde voor de kunst. Art & Project in het Kröller-Müller Museum'
Kunstmuseum Den Haag: 'Hilma af Klint & Piet Mondriaan. Levensvormen'
RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis: 'Fotografie in het kunstenaarsboek. Uit de collectie Art & Project'
Joods Museum: 'Sol LeWitt'
Rijksmuseum Twenthe: 'Onderweg naar Bentheim. Twente door de ogen van Ruisdael, Hobbema en Waterloo'

› 4.12 Benchmarks

Het RKD heeft in 2023 deelgenomen aan twee benchmarks om meer inzicht te krijgen in de positie van haar collecties ten opzichte van Nederlandse collega-erfgoedinstellingen:

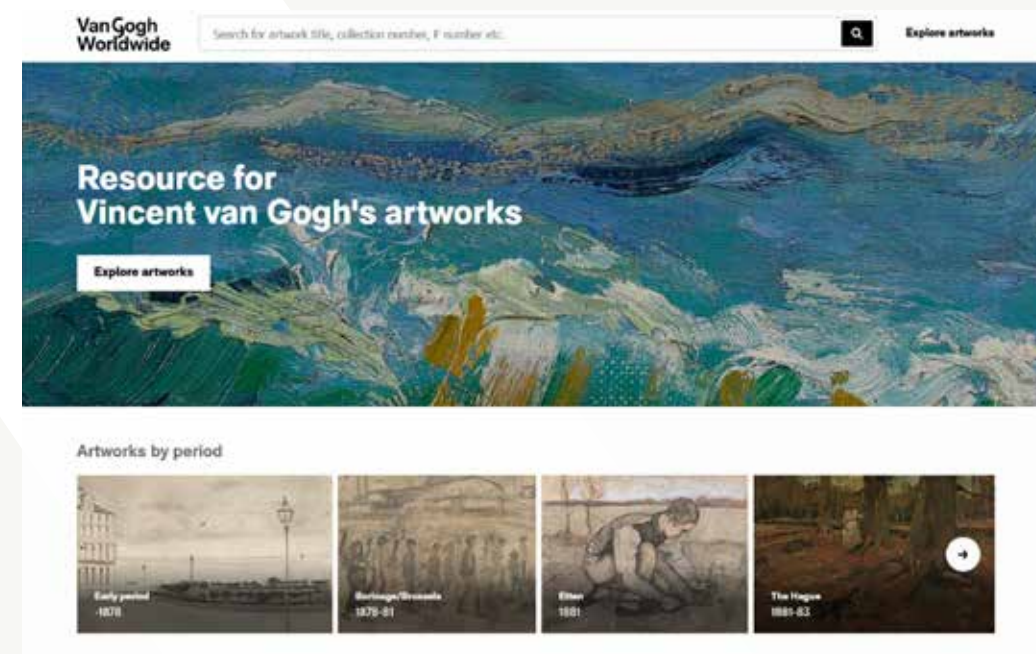
- Benchmark Archieven | Koninklijke Vereniging Archiefsector Nederland (KVAN);
- Quicksan Surinaams erfgoed | Consortium Koloniale Collecties (Min OCW).

Het RKD werkte in 2023 tevens aan diverse (digitaliserings)projecten:

› 5.1 Van Gogh Worldwide

Van Gogh Worldwide, een initiatief van *founding partners* Kröller-Müller Museum, Van Gogh Museum en RKD, is een digitaal platform met kunsthistorische en technische gegevens van het werk van Vincent van Gogh (1853-1890). In 2023 is de projectfase afgerond en heeft het beheer-team de uitvoerende nog openstaande taken van het project overgenomen: correspondentie van de nog lopende aansluitingen en het doorontwikkelen van de data van reeds gepubliceerde werken.

Naast verbetering van data is het functioneel beheer verbeterd en het platform verder doorontwikkeld. Zo zijn onder andere verwijzingen naar collectiecatalogi van instellingen gerealiseerd.



Om een indicatie te krijgen van de gebruikerswensen ten aanzien van doorontwikkeling van het platform is een online gebruikersonderzoek uitgezet. Er zijn drie nieuwsberichten op het platform geplaatst. Na het in beheer nemen van het project zijn Kunsthaus Zürich, Art Gallery of Ontario, Courtauld Gallery en Fondation Beyeler op het platform aangesloten, met in totaal 22 werken.

› 5.2 Kunstenaarsverenigingen

De projectaanvraag is goedgekeurd door Metamorfoze en het project is september 2023 officieel van start gegaan. Het project behelst inventariseren, scaninstructies maken, conserveren, digitaliseren en koppelen van de scans aan de inventaris in RKD*archives*. In 2023 zijn de voorbereidingen voor de digitalisering van de archieven van kunstenaarsverenigingen afgerond. Twaalf meter van de RKD-archieven Arti en Amicitiae en De Onafhankelijken die onder de richtlijnen van Metamorfoze vallen zijn bij restauratieatelier Hoogduin in de eerste lijn geconserveerd en zullen in 2024 worden gedigitaliseerd. In dit samenwerkingsproject met het Haags Gemeentearchief wordt ook veertien meter van het archief van Pulchri Studio gedigitaliseerd.



Lijst met aanwezigen op de 'Eere-Maaltijd den Heer G.H. Breitner aangeboden', 24 november 1901, collectie RKD, archief Arti et Amicitiae.

Opening van de ledententoonstelling, 11 mei 1929, op de foto o.a. burgemeester van Amsterdam Willem de Vlugt, kunstenaars Marinus van Raalte en Lizzy Ansingh, collectie RKD, archief Arti et Amicitiae.

Otto B. de Kat, Affiche voor de tentoonstelling van De Onafhankelijken 1932, collectie Rijksprentenkabinet, Amsterdam.

› 5.3 Beeldhouwersarchieven

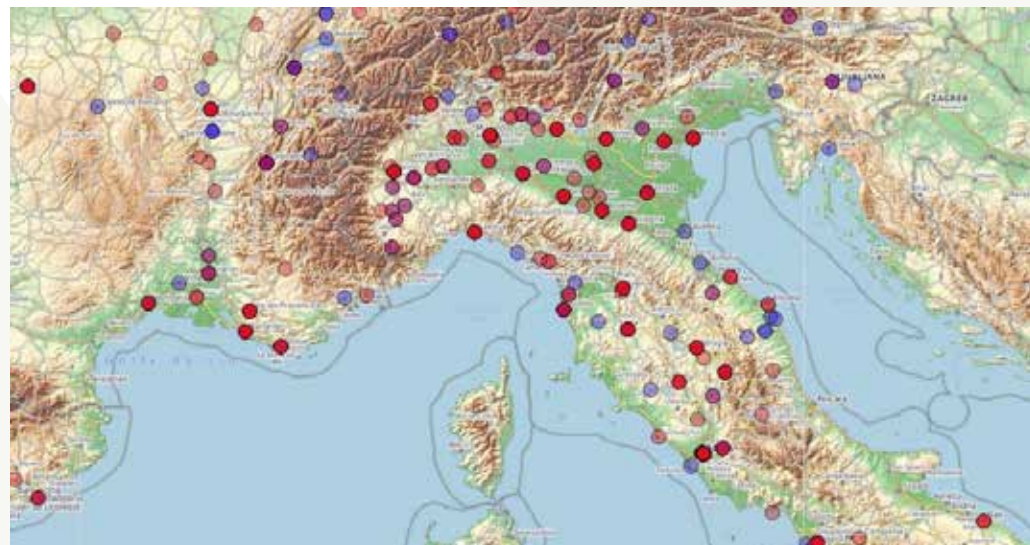
Het project Digitalisering Beeldhouwersarchieven (in het kader van het programma '75 Jaar Vrijheid') is mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds. Binnen dit project wordt een cluster van dertien beeldhouwersarchieven (ca. dertig meter) geconserveerd en gedigitaliseerd. De inventarisatie van de enkele archieven zonder inventaris is in 2023 afgerond. Hierdoor kon de conservering en digitalisering van start gaan. Hoogduin heeft alle dertien archieven geconserveerd en gereedgemaakt voor digitalisering. GMS heeft het stokje overgenomen en is in het midden van het jaar begonnen met het scannen van het materiaal. De digitalisering loopt nog door tot in 2024.

› 6.1 Valorisatie

Het kunsthistorisch onderzoek van het RKD is gebundeld binnen het programma *Arts of the Low Countries in Context*. Het vormt de leidraad van specifiekere onderzoeksprojecten, die door hun onderlinge samenhang elkaar kunnen versterken. De Nederlanden hebben een enorme hoeveelheid kunstwerken— schilderijen, tekeningen, prenten, tapijten en beeldhouwwerken— geproduceerd. Slechts een deel van dit corpus van werken kan tegenwoordig worden bewonderd in musea over de hele wereld; het overgrote deel is in particulier bezit of beweegt zich 'op de markt'. Van oudsher richt het RKD zich op deze 'dynamische Collectie Nederland'.

Arts of the Low Countries in Context is relevant voor het huidige discours over de ontwikkeling van culturele identiteiten in een snel veranderende wereld. Door de presentatie van een diepgaande analyse van de (mogelijk sterk positieve) bijdrage van de beeldende kunst van de Nederlanden aan de vorming van culturele identiteiten en beeldculturen, kan het programma bijdragen aan de verbinding van mensen. Kunst kent geen nationale grenzen en is een drijvende kracht in de vorming van nieuwe culturele identiteiten en beeldculturen.

Arts of the Low Countries in Context is ook relevant voor de academische en museologische vakgebieden. Het maakt gebruik van innovatieve (digitale) onderzoeksmiddelen, kennisdeling en disseminatie. Daarnaast zijn (structurele) samenwerkingen gerealiseerd met musea, onderzoekscentra, zelfstandige onderzoekers en stichtingen in binnen- en buitenland. De onderzoeksresultaten worden veelal gepresenteerd in een toegankelijke en digitale vorm (*open access*), waardoor nieuwe inzichten gevaloriseerd worden voor een breder publiek.



Kaart van Italië met plaatsen waar kunstenaars uit de Nederlanden aanwezig waren. Rode bollen betreffen kunstenaars uit de Zuidelijke Nederlanden, blauw uit de Noordelijke. Uit de RKD Study *Going South: Artistic Exchange between the Netherlands and Italy in the 17th century*

Arts of the Low Countries in Context beoogt:

1. bij te dragen aan de *verbinding* van mensen van verschillende nationaliteiten en met uiteenlopende culturele achtergronden;
2. een diepgaande analyse van de beeldende kunst van de Nederlanden te bieden;
3. op constructieve wijze bij te dragen aan kunsthistorisch onderzoek ten behoeve van musea, universiteiten en andere instellingen, mede door de ontwikkeling van innovatieve onderzoeksmiddelen te ondersteunen en onderzoek te valoriseren d.m.v. presentatie in een toegankelijk en open formaat.

› 6.2 Positionering

De ontwikkeling en uitoefening van de onderzoeksfunctie van het RKD gaat hand in hand met de collectie- en de presentatiefunctie. Het RKD wil een meer prominente rol spelen in en voor het (inter)nationale onderzoeksveld. Het RKD heeft een groot bereik en levert een belangrijke bijdrage. Voor wat betreft het onderzoek wordt aangesloten bij de Onderzoekschool Kunstgeschiedenis (OSK).

Ons onderzoek voldoet aan de volgende voorwaarden:

1. leveren van een directe bijdrage aan de collectie(vorming) van het RKD;
2. verbreden, verdiepen en vernieuwen van de kennis die noodzakelijk is voor het op wetenschappelijk verantwoorde wijze verrichten van collectie- en publiekstaken van het RKD;
3. vergroten van de zichtbaarheid van kennis en expertise over ons kennisgebied door middel van publicaties, tentoonstellingen, presentaties, lezingen e.d.;
4. passen binnen het onderzoeksprogramma van het RKD;
5. (idealerweise) begeleiding door een (externe) wetenschappelijke raad.

› 6.3 Focus en resultaten

De focus van het RKD ligt op meer objectgericht, monografisch en thematisch onderzoek, inclusief een bijdrage aan materiaaltechnisch onderzoek. Daarbij spelen digitalisering, automatisering, informatie-ontsluiting en *Digital Art History* een prominente rol.

In 2023 liepen er verschillende onderzoeken, publicaties en projecten binnen de aandachtsgebieden Monografisch Onderzoek, Bronnenonderzoek en Verzamelen. Deze onderzoeken betreffen: 'Middeleeuwse miniaturen van Byvanck naar RKD', 'Weven in Vrijheid', 'Mondriaan Editie Project', 'Marks on Art – Panel Painting', 'Crowdsourcingsproject Brediusaantekeningen', 'Marks on Art – Sculpture', 'Vrouwelijke verzamelaars in de kunst 1780-1980' en 'Conserving Canvas' (pilot).

Daarnaast werkten onderzoekers, stagiaires, Weppers, vrijwilligers en geassocieerd onderzoekers van het RKD in 2023 aan diverse RKD Studies, collectie- en tentoonstellingscatalogi, proefschriften en het verrichten van onderzoek voor particulieren en kunsthandel.



WEPpers van het Frans Hals-projectteam

(Onderzoeks)opdrachten betroffen:

- Rijksmuseum Twenthe: gastconservator en mede-auteur van de publicatie *Onderweg naar Bentheim*;
- Inventarisatie Hagahuis, Amsterdam;
- Kröller-Müller Museum, Otterlo, *Eerst komt de liefde voor de kunst. Art & Project* (30-9-2023 t/m 25-2-2024): bijdrage catalogus en gastconservator voor samenstelling deel kunstenaarsboeken;
- Inventarisatie Huis Singraven, Delden;
- *Dutch and Flemish paintings at The Nivaagaard Collection*, Museum Nivaagaard;
- RKD Study Siebe ten Cate
- Catalogus Huis Zonnebeek;
- De bewonersgeschiedenis van Lange Vijverberg 14 (Museum Bredius);
- Singer Laren, *Kees van Dongen – de weg naar succes* (17-1 t/m 7-5): gastconservator en auteur catalogus;
- Stedelijk Museum Alkmaar, *Van Gogh, Cézanne, Le Fauconnier & de Bergense School* (28-4 t/m 3-9): gastconservator en eindredacteur catalogus.



Inventarisatie Huis Singraven, Delden

Enkele voorbeelden van RKD-onderzoek zijn:

Art & Project / Depot VBVR

Op 10 oktober 2023, tegelijkertijd met de opening van de RKD-tentoonstelling met kunstenaarsboeken uit de collectie Art & Project werd de RKD Study *Art & Project/Depot VBVR: collections and archive* gelanceerd. Deze Study geeft voor het eerst een indrukwekkend overzicht van de rijke nalatenschap van de galerie Art & Project, die in 1968 werd opgericht door Adriaan van Ravesteijn (1938-2015) en Geert van Beijeren (1933-2005).

Vanaf haar begindagen presenteerde de galerie een vooruitstrevende groep nationale en internationale kunstenaars, zoals Jan Dibbets, Ger van Elk, Gilbert & George, Carel Visser, Lawrence Weiner en Sol LeWitt, en bracht vanaf het midden van de jaren zeventig een groot aantal jonge Nederlandse kunstenaars voor het voetlicht.

Art & Project speelde een essentiële rol in de verspreiding van internationale conceptuele kunst in Nederland. De Study bevat niet alleen een geïllustreerde catalogus van de gehele VBVR (Van Beijeren/Van Ravesteijn) kunstcollectie, bestaande uit meer dan 1.500 werken, ook de collectie kunstnijverheid wordt grotendeels beschreven. Daarnaast geeft de digitale publicatie overzichten van de grote collectie kunstenaarsboeken en kunstpublicaties, een chronologisch overzicht van al het door Art & Project gepubliceerde drukwerk (bulletins, mailings en uitnodigingen), een complete lijst van tentoonstellingen en een bibliografie. In een aantal essays en een interview met Adriaan van Ravesteijn wordt ingegaan op de geschiedenis van de galerie.

De publicatie kwam tot stand onder leiding van Ton Geerts in samenwerking met Kunstmuseum Den Haag, Kröller-Müller Museum, Museum Boijmans Van Beuningen, The Museum of Modern Art in New York, Rijksmuseum Twenthe en Stedelijk Museum Amsterdam

Vrouwelijke verzamelaars

Het RKD neemt met het project *Vrouwelijke verzamelaars in Nederland in de periode 1780-1980* de onderbelichte rol van vrouwen in de kunst onder de loep. Dit sluit aan bij wereldwijde trend waarbij verder wordt gekeken dan naar vrouwelijke kunstenaars alleen. Het project maakt deel uit van *De Andere Helft. Het aandeel van vrouwen in de Nederlandse kunstwereld*, een gezamenlijk initiatief van RKD, Rijksmuseum, Universiteit van Amsterdam, Stedelijk Museum Amsterdam en Museum Boijmans Van Beuningen.

Vrouwelijke verzamelaars is gestart in oktober 2023 onder leiding van Evelien de Visser, conservator 19^{de} eeuw. Een junior-onderzoeker voert vanaf 1 februari 2024 een deel van het onderzoek uit en schrijft een aantal lemma's voor de publicatie. Voor de realisatie wordt het RKD genereus



Anoniem, *Interieur van verzamelaar Anna Petronella Gelderman (1871-1947) in Den Haag*, na ca. 1906, collectie RKD

ondersteund door het Cultuurfonds, Vereniging Rembrandt uit haar Kroese-Duijsters fonds en de Wilhelmina Drucker Fundatie. De resultaten van het onderzoek worden beschreven in een digitale publicatie in de reeks RKD Studies, die in het najaar van 2025 zal verschijnen.

Weven in vrijheid

Jos Beerens ontving voor zijn projectvoorstel *Weven in vrijheid* in mei 2023 een NWO Museumbeurs. In dit project worden de geschiedenissen van alle Goudse wandtapijtondernemers, -ontwerpers en -wevers voor het eerst op systematische en inclusieve wijze in kaart gebracht en geanalyseerd. Zo kan worden onderzocht hoe deze migranten in staat waren hun arbeids- en kapitaalintensieve industrie ogenschijnlijk probleemloos in Gouda te introduceren, welke strategieën zij hanteerden om succesvol te opereren en welke invloed hun migratie had op de verspreiding van Vlaamse artistieke ideeën en beeldtradities in de Noordelijke Nederlanden.

De resultaten, zoals biografische gegevens en toeschrijvingen, worden bijgehouden en gedeeld in de RKD-databases. Hierna worden de data gecombineerd en geanalyseerd en wordt onderzocht hoe wijdverbreid onderlinge relaties tussen Goudse wandtapijtwerkers waren, of kunstenaars contacten bleven onderhouden met familieleden in Oudenaarde en welke rol vrouwen speelden in de organisatie van werkplaatsen. Het uitpluizen van de geschiedenis van de Goudse wandtapijtondernemers zal nieuwe kennis opleveren over de artistieke en sociaaleconomische strategieën die zij hanteerden en wandtapijten in openbare collecties. De onderzoeksresultaten zullen worden gepubliceerd in wetenschappelijke artikelen.

Simultaan werkt het RKD aan de digitale publicatie van het Hillie Smits' *Corpus Europese wandtapijten in Nederlandse openbare collecties* dat in de reeks RKD Studies zal verschijnen. De publicatie wordt mede ondersteund door het Cultuurfonds, het Hendrik Mullerfonds en de Ottema-Kingma Stichting.

RKD publicaties

Daarnaast zijn er zeven RKD Studies voor 2024 in voorbereiding, waarvan het eerste deel van *Frans Hals and his workshop* eind 2023 is gepubliceerd. In voorbereiding voor 2024 zijn boekuitgaven over de uitgeefactiviteiten van herman de vries, met een tentoonstelling in het Kunstmuseum Den Haag, en over de eerste geïllustreerde museumcatalogus in Nederland: *De voornaamste schilderijen van het Koninklijk Kabinet, te 's-Gravenhage, in omtrek gegraveerd, met derzelver beschrijving* (4 delen, 1826-1830) door Johan Steengracht van Oostcapelle.

VII

Het RKD: digitaal huis van de kunstgeschiedenis

Naast een nieuw fysiek huis werkt het RKD aan een nieuw digitaal huis. Dit betreft zowel een goede fundering in de vorm van een nieuwe doelarchitectuur, als de verbeterde digitale werkruimtes in de vorm van een nieuwe onderzoeksomgeving RKD Research.

› 7.1 Moderne werkplek binnen het RKD

De moderne werkplek is een volledig digitale werkplek die altijd vanaf elke locatie op een veilige manier toegang biedt tot alles wat je nodig hebt om je werk goed uit te voeren.

In november 2022 is het migratieproject *WoW – Werken op Wolken* gestart met als doel het RKD te migreren naar de moderne werkplek van Microsoft 365. Naast de werkomgeving heeft het RKD hiermee ook het beheer gemoderniseerd en vereenvoudigd. Vereenvoudigde IT betekent betere beveiliging tegen lagere kosten en meer productiviteit met minder risico. Alle medewerkers hebben in januari 2023 middels een training kennisgemaakt met de nieuwe omgeving. In februari 2023 is het project afgerond.

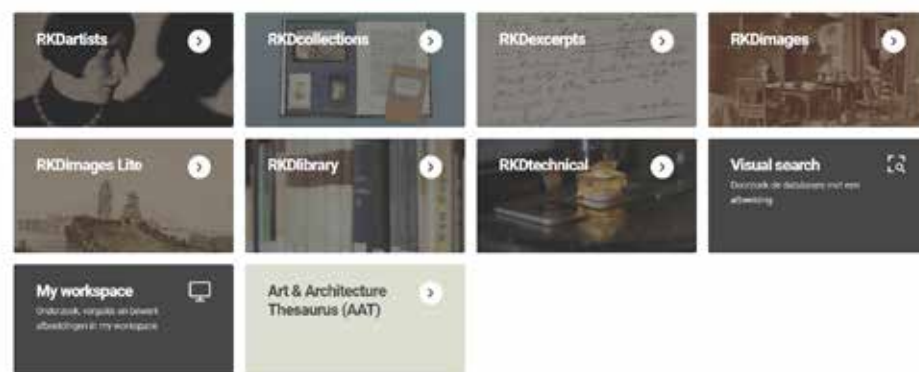
› 7.2 Fundering

De doelarchitectuur van het RKD is opgebouwd uit drie lagen: Publicatie, Optimalisatie en Beheer. Hierdoor kan onze infrastructuur aansluiten bij die van partners, mits gebruik wordt gemaakt van breed geaccepteerde standaarden. De informatievoorziening krijgt op deze wijze een open karakter. Vervolgens is het van belang om dit open karakter goed aan te laten aansluiten bij vigerende wet- en regelgeving, die vrije uitwisseling van data niet toestaat, onder meer vanwege privacywetgeving en intellectueel eigendom.

In 2022-2023 is de nieuwe architectuur verder ontwikkeld om compliant te zijn en te blijven. RKD Research is gebaseerd op de zogenoemde DERA-richtlijnen, het gebruik van Linked Open Data en de toepassing van het IIIF (International Image Interoperability Framework), met het doel om RKD Research een zo open mogelijk platform te laten zijn. Door de invoering van dit drielagen-model kan, binnen de kaders van de informatiearchitectuur, gebruik worden gemaakt van Open Source software.

› 7.3 Nieuwe online werkruimten: RKD Research

Met het oog op de transitie van analoge naar digitale collectie-ontsluiting en de uitbreiding van onze kennisnetwerk- en platformfunctie, ontwikkelt het RKD een nieuw digitaal, kunsthistorisch onderzoeksplatform, waarop ook de door het RKD beheerde, wereldwijd belangrijkste én omvangrijkste beelddocumentatie van de kunst van de Nederlanden een plaats krijgt. Musea, wetenschap en publiek krijgen op deze wijze toegang tot miljoenen afbeeldingen en metadata en worden op laagdrempelige wijze gefaciliteerd in het gebruik ervan, opdat de rijkscollectie van het RKD relevant blijft en ook in de toekomst leidt tot nieuwe inzichten en wetenschappelijke en maatschappelijke (meer)waarde(n).



Homepage van research.rkd.nl

RKD Research werd mede mogelijk gemaakt door een krediet van het Toekomstfonds Onderzoeksinfrastructuur (TOF) van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het RKD is het eerste geesteswetenschappelijke kennisinstituut dat een dergelijk krediet is toegekend. RKD Research biedt een digitale onderzoeksomgeving voor museale, wetenschappelijke en professionele onderzoekers en instituten, die kunsthistorisch/geesteswetenschappelijk onderzoek verrichten.

RKD Research faciliteert 24/7 het verzamelen (selecteren, ordenen en bevragen), vergelijken, verrijken, becommentariëren, onderzoeken, visualiseren en delen van onderzoeksresultaten, én het valoriseren en publiceren hiervan. RKD Research bevordert een verbrede toegang tot kunst van de Nederlanden in internationale context, efficiënt en effectief kunsthistorisch onderzoek, en versterkt de (inter)nationale positie van het kunstwetenschappelijke domein als betekenis gevende, geesteswetenschappelijke discipline.

Het RKD beoogt hiermee door te groeien in de rol van internationaal opererende netwerkorganisatie, die betekenisvol kunsthistorisch en geesteswetenschappelijk onderzoek faciliteert. Daarnaast wordt de doelmatigheid van onze publieksfunctie verhoogd en biedt *RKD Research* op termijn de mogelijkheid nieuwe activiteiten en producten te ontwikkelen, waaronder (afgeleide platformen voor) digitale publicatie.

Eind 2023 is RKD Research geïmplementeerd, eerst via een zogeheten *soft launch* met testers uit de omgeving van het RKD, vervolgens met de uitgever bij een aantal universiteiten. Aan het einde van 2023 heeft de 'harde launch' plaatsgevonden, waarbij RKD Research openbaar beschikbaar is gesteld (met abonnementen voor een aantal onderdelen).

RKD Research is los van de bestaande RKD Explore omgeving ontwikkeld. In 2023 zijn de data van RKD Explore en de functionaliteit voor een groot deel opgenomen in RKD Research. RKD Explore is, mede om veiligheidsredenen, eind december 2023 uitgezet en niet meer beschikbaar.

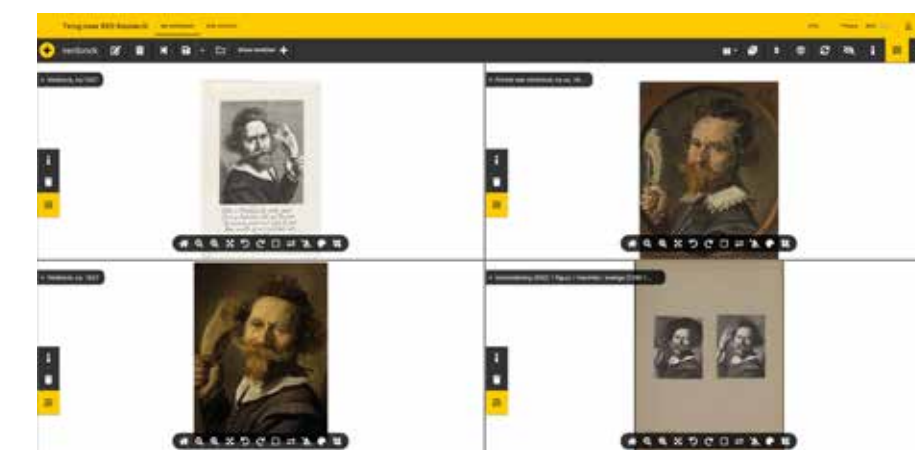
In 2023 heeft het RKD forse stappen gezet richting realisatie van deze nieuwe onderzoeksomgeving. Hieronder wordt de voortgang op hoofdlijnen toegelicht binnen de belangrijkste pijlers van RKD Research:

1. Digitalisering beeldcollectie (ca. 5 mln. afbeeldingen, dat wil zeggen 10 mln. scans)
Het digitaliseren van deze collectie is afgerond. Om deze beschikbaar te kunnen stellen is het van belang te voldoen aan de juridische regels rondom beschikbaarstelling. Voor wat betreft auteursrecht zijn deze duidelijk en zijn de regels geïmplementeerd. Om te kunnen voldoen aan de AVG-wetgeving hebben we, met ondersteuning van OCW, software ontwikkeld om de betreffende afbeeldingen af te kunnen lakken. Voor ongeveer 10% zal dit handmatig gebeuren. In 2024 ronden we deze beschikbaarstelling verder af.

2. Een gepersonaliseerde onderzoeksomgeving
Na de toekenning door OCW van de subsidie 'Digitale Toegankelijkheid' voor onze onderzoeksomgeving is deze inmiddels ontwikkeld. Met Visual Search (VISE), ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit van Oxford, kunnen onderzoekers op basis van afbeeldingen gelijksoortige afbeeldingen zoeken. Deze tool wordt met veel enthousiasme ontvangen. Het Digitale Bureaublad (My Workspace) is inmiddels ontwikkeld. De nieuwe webshop vervangt sinds november 2022 de oude.



Zoeken met behulp van Visual Search. Zoekopdracht Frans Hals, Verdonck, ca. 1627, National Galleries Schotland. Zoekresultaten beelddocumentatie RKD



Vergelijken met behulp van My Workspace

3. Digitale propositie

Een digitale propositie waarmee doorontwikkeling en continuïteit van onze online dienstverlening duurzaam geborgd wordt. In 2023 is de zoektocht naar een samenwerkingspartner binnen het domein van ervaren digitale uitgeverij afgerond en is het contract met De Gruyter Brill beklonken. Hierdoor is de marktpropositie verder bepaald, waarbij de uitgever de grote musea en de onderzoeksinstituten zal benaderen en het RKD zelf de marktpropositie voor kleinere musea, veilinghuizen en particulieren voor haar rekening neemt.

4. Infrastructuur

Het vernieuwen van de RKD infrastructuur om de doelstellingen van RKD Research mogelijk te maken. De basis voor een toekomstbestendig en duurzaam onderzoeksplatform wordt gevormd door de RKD infrastructuur, die in lijn met de doelstellingen van RKD Research opnieuw opgezet is (zie ook de bovenstaande paragraaf).

Er is gekozen voor een modulaire opzet van RKD Research en het gebruik van zoveel mogelijk gespecialiseerde, reeds in de markt bestaande componenten. Dit heeft ertoe geleid dat voor het beheer van RKD Research beheercontracten met twaalf leveranciers afgesloten en bewaakt moeten worden. De beheerorganisatie is hiervoor ingericht en de benodigde kennis is in 2023 verder opgebouwd. Regie en aansturing ligt bij het RKD. De uitgangspunten, zoals geschetst bij subsidieregelingen – onder meer de 'Digitale Toegankelijkheid' – blijven ongewijzigd.

VIII

Huis van de kunstgeschiedenis: een nieuw publieksconcept



Auditorium van het RKD

› 8.1 Noodzakelijke voorbereidingen

Het RKD heeft de laatste jaren een nieuw huisvestingsconcept ontwikkeld, samengevat als een gastvrij Huis van de Kunstgeschiedenis voor ontmoeting, verdieping en verbinding. De recente herinrichting op de huidige locatie met auditorium, expositieruimte, cursusruimte en projectruimtes is hiertoe een eerste stap. In 2023 kon op een meer geïntegreerde wijze worden geprogrammeerd op weg naar ons beoogde Huis.

› 8.2 Huisvesting huidige locatie: risico's en termijnen

Tot het moment dat het RKD nieuwe huisvesting kan betrekken, bewoont het RKD het huidige KB-complex. Vanaf 2021 wordt door het RVB gewerkt aan een instandhoudingsplan totdat nieuwe huisvesting gereed is voor de huidige hoofdhouders, de Koninklijke Bibliotheek (KB), het RKD en het Literatuurmuseum (LM).

Dit gegeven, gecombineerd met het feit dat sprake is van achterstallig (groot) onderhoud in de afgelopen veertig jaar, doet de risico's op het terrein van verantwoord behoud van onze rijkscollectie aanzienlijk toenemen, onder meer door reeds eerder afgeschreven klimaatinstallaties. Eventuele noodzakelijke, tussentijdse reparaties worden ondertussen steeds kostbaarder. Een besluit over de nieuwe huisvesting voor het RKD wordt steeds pregnanter.

› 9.1 Inleiding

Het financiële deel van dit jaarverslag 2023 is anders van opzet. De bedoeling is de opzet en toelichting transparanter te maken door in eerste instantie de belangrijkste financiële thema's in het jaar aan de orde te stellen (9.2). Daarna geven we een nadere toelichting op de resultaatontwikkeling in 2023 en de verwachte resultaten in 2024 (9.3). Tenslotte beschrijft dit hoofdstuk de belangrijkste risico's voor het RKD (9.4).

Een verdere toelichting op de financiële cijfers is te vinden in de jaarrekening 2023.

› 9.2 Thema's in 2023

In deze paragraaf behandelen we de volgende thema's:

- Resultaat RKD Research (9.2.1)
 Huisvesting (9.2.2)
 Structurele begroting (9.2.3)
- Balans Digitale vaste activa (9.2.4)
 Liquiditeitspositie en schatkistbankieren (9.2.5)
 Lening RVO (9.2.6)
- Overige thema's Benoeming accountant (9.2.7)
 Herinrichting administratie (9.2.8)

9.2.1 Introductie RKD Research

In 2023 is de laatste hand gelegd aan de implementatie van RKD Research. Deze is al enkele keren uitgesteld, maar medio december 2023 live gegaan. Als gevolg van de inspanningen van eigen personeel en de inhuur van gespecialiseerd extern personeel heeft dit (ook) in 2023 geleid tot een kostenoverschrijding.

Voor een combinatie van projecten (implementatie RKD Research, uitfasen oude systeem en de nieuwe website) was een begroting van € 625.000. De realisatie is uitgekomen op € 706.000 (excl. de kosten van inzet van eigen personeel). De voorgaande jaren zijn er aanzienlijke bedragen geïnvesteerd in de verdere digitalisering van het RKD. Tot en met 2022 bedragen de kosten circa € 5 mln., waarvan € 1,7 mln. als digitale vaste activa op de balans vermeld staat en € 1,5 mln. de toerekening van kosten betreft voor de inzet van eigen personeel. Dat brengt de totale kosten van digitalisering inmiddels op ca. € 6 mln. (incl. eigen personeel).

Bij de introductie van RKD Research is duidelijk dat de introductieversie nog tal van kinderziektes kent. De verwachting is dan ook dat de eerste maanden van 2024 nog aanzienlijke kosten gemaakt moeten worden voor de verdere automatisering en digitalisering (begroting 2024 € 100.000). We zien hier een discrepantie tussen ambities en realiteit. Het RKD wil een 'radicale digitale strategie' nastreven. De kosten voor automatisering en digitalisering zijn de afgelopen 10 jaar met ca. 50% gestegen. In dezelfde periode steeg de subsidie met 16%.

Het uitgangspunt van RKD Research is geweest dat de kosten en investeringen gefinancierd kunnen worden uit de baten. In het 2023 is een contract afgesloten met De Gruyter Brill om RKD Research te vermarkten. Verder zal het RKD zelf een stuk van de verkoop van licenties organiseren. De opbrengsten hiervan zijn niet toereikend. De resultaten die met RKD Research behaald kunnen worden zijn veel ongunstiger dan de initiële calculaties uitwezen. De begrote EBITDA was bij aanvang van het project voor een periode van 15 jaar + € 3,2 mln. De verwachte EBITDA is voor een periode van 15 jaar sterk negatief.

In 2023 was nog een bescheiden opbrengst begroot van € 27.000 voor RKD Research. Deze is niet gerealiseerd vanwege de late implementatie in het jaar. Voor 2024 zijn baten voor RKD Research begroot van € 50.000.

9.2.2 Huisvesting

Ook in 2023 is er weer veel aandacht gegaan naar de huisvestingssituatie van het RKD. Deze is tweeledig. Het blijkt heel lastig de huisvestingskosten goed *in-control* te krijgen en er wordt uitgezien naar andere huisvesting.

Voor de huisvestingssituatie is het RKD nagenoeg volledig afhankelijk van derden: het Rijksvastgoedbedrijf (huur, kosten onderhoud en instandhouding) en de Koninklijke Bibliotheek (energielasten, ICT-infrastructuur en beveiliging). Hoewel de huisvestingskosten zorgvuldig zijn begroot, hebben we te maken met hoge facturen en navorderingen over voorgaande jaren en met extra hoge kosten in het boekjaar zelf, waarmee in de begroting geen rekening is gehouden:

- hogere service- en onderhoudskosten (465.000) dan begroot (€ 200.000);
- hogere kosten (€ 558.000) energie en beveiliging dan begroot (€ 223.000);
- kosten energie (€ 100.000) met betrekking tot voorgaande jaren;
- niet opgenomen extra kosten brandveiligheid uit 2021 (€ 180.000).

Betwiste facturen voor onderhoud en servicelasten uit 2019 en 2020 staan nog open (€ 480.000) en worden in 2024 waarschijnlijk alsnog betaald. Daartegenover staat dat het RVB niet-gefactureerde onderhouds- en servicebedragen uit 2021 en 2022 niet alsnog in rekening brengt. Overigens worden er nog forse instandhoudingskosten begroot voordat het pand van de Koninklijke Bibliotheek, het Literatuurmuseum en het RKD in 2028 gesloopt wordt. Voormalig OCW-topman Van der Vlist heeft als kwartiermaker in een rapportage aangegeven hoe hiermee moet worden omgegaan. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft OCW extra middelen ter beschikking gesteld voor de kosten die het Rijksvastgoedbedrijf de komende jaren nog verwacht te maken voor de instandhouding van het pand.

Het tweede aandachtspunt betreft de mogelijke herhuisvesting. Aangezien het RKD de bestaande huisvesting moet verlaten zijn er de afgelopen jaren meerdere alternatieven onderzocht. Geen van de alternatieven heeft doorgang gevonden. Op 5 februari 2024 heeft het RKD overeenstemming bereikt over de aankoop van een pand. Daarbij gelden enkele voorbehouden, waaronder

financiering en het verkrijgen van goedkeuring door directie en de Raad van Toezicht. Na ondertekening van de koopbevestiging gaat een termijn van tien weken gelden waarin verder onderzoek gedaan kan worden voor de verdere invulling van deze voorbehouden. De verwachting is dat er nog een periode van circa twee jaar nodig is voor aanpassingen aan het gebouw en de bouw van een depot. Tot die tijd zal de bestaande huisvesting in Den Haag gebruikt blijven worden.

9.2.3 Structurele begroting

Het RKD moet structureel werken met een minimaal sluitende exploitatiebegroting. In 2023 heeft het RKD een verlies geleden van ruim € 1,1 mln.. Dit verlies is ten laste gebracht van de huisvestingsubsidie, terwijl er een resultaatonttrekking was begroot van € 628.000. Op grond van artikel 2.8 van de Erfgoedwet mag immers de subsidie die niet volledig is aangewend voor het beheer van de cultuurgoederen of de instandhouding van gebouwen, besteed worden aan publieksactiviteiten of andere activiteiten in het kader van de cultuurgoederen. Ook in 2024 wordt mogelijk opnieuw gebruik gemaakt van de niet-bestede huisvestingsubsidie (begroot negatief resultaat € 400.000). De omvang van de niet-bestede huisvestingsubsidie per ultimo 2023 bedraagt nog slechts € 66.000 (per december 2022: € 1,1 mln.). Aangezien de huisvestingskosten structureel hoger zijn, groeit de niet-bestede huisvestingsubsidie ook minder. Een eventueel overschot op de huisvestingsubsidie willen we sparen voor de verhuizing. Op langere termijn gaan de huisvestingskosten stijgen als gevolg van de noodzakelijke verhuizing.

Naast een structureel sluitende exploitatiebegroting moet het RKD tevens een voldoende Eigen Vermogen opbouwen en een buffer voor slechtere tijden. Het RKD heeft in 2023 diverse initiatieven uitgewerkt die moeten leiden tot extra baten, lagere lasten en/of betere sturing. Het besparingsdoel bedraagt tussen € 500.000 en € 700.000. In beperkte mate zijn deze doelen al gerealiseerd. De structurele begroting vergt dus ook in 2024 aandacht van de organisatie.

9.2.4 Waardering digitale vaste activa

De digitale vaste activa (€ 1,7 mln.) staan nu geactiveerd op de balans en worden in principe vanaf januari 2024 in een periode van twintig jaar afgeschreven tot nihil (€ 85.000 per jaar). De Raad voor de Jaarverslaggeving stelt dat vastgesteld moet worden of er aanwijzingen zijn dat de realiseerbare waarde lager is dan de boekwaarde (impairment). Er is sprake van bijzondere waardevermindering als de boekwaarde hoger is dan de realiseerbare waarde. De boekwaarde van de digitale vaste activa is € 1,7 mln., de realiseerbare waarde is negatief. In 2023 is onderzocht in hoeverre impairment noodzakelijk is.

De operationele lasten van RKD Research zijn hoger dan de baten. Dat zou duiden op een noodzaak tot afboeking. Vastgesteld is echter ook dat digitaliserings- en ontsluitingskosten van de collectie (RKD Explore) in het verleden ook altijd ten laste van de reguliere subsidies zijn gebracht, omdat dit deel uitmaakt van de kerntaken van het RKD. Dit geldt ook voor de overige ontwikkelkosten van RKD Research in de afgelopen zeven jaar.

Het RKD is tot de conclusie gekomen dat de digitale vaste activa in een periode van twintig jaar blijvend ten laste van het resultaat kunnen worden gebracht. Eventuele baten voortkomend uit de licenties van RKD Research dragen ertoe bij dat er minder kosten ten laste van de subsidie hoeven te worden gebracht.

9.2.5 Liquiditeitspositie en schatkistbankieren

De liquiditeitspositie is in het boekjaar verslechterd van € 3,3 mln. naar € 2,9 mln. Deze positie is uiteraard een momentopname en is nog steeds ruim toereikend om de betalingen gedurende het jaar te kunnen doen. Het RKD houdt geen beleggingen in aandelen of obligaties aan. De rekening courant en de spaarrekening wordt aangehouden bij ING. In 2023 is besloten over te gaan op schatkistbankieren bij het ministerie van financiën. Dit draagt bij aan een lager risicoprofiel en verklaart de aanmerkelijk hogere rentebaten in 2023 (€ 61.000) ten opzichte van begroot (€ 4.500) en ten opzichte van 2022 (-/- € 16.500).

9.2.6 Lening RVO

Medio 2017 heeft de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland positief beschikt over de subsidieaanvraag voor RKD Research. De subsidie is verstrekt in de vorm van een renteloos 'Toekomstfondskrediet Onderzoeksfaciliteiten'. Het krediet is bedoeld voor het ontwikkelen van de RKD Research. Het totale krediet bedraagt € 1.554.778 (de helft van de begrote ontwikkelingskosten op dat moment) In overeenstemming met de richtlijnen heeft de verantwoording van de subsidie in februari 2023 plaatsgevonden.

Het project is tot een afronding gekomen per 30 november 2022. Per ultimo 2023 is RKD Research geïmplementeerd. De lening was gebaseerd op een *business case* voor RKD Research met een positieve EBITDA. Inmiddels is duidelijk dat de kosten van RKD Research hoger zijn dan de baten. Dat is niet erg: als RKD Research goed functioneert levert het maatschappelijke meerwaarde op. Onderzoekers kunnen efficiëntere onderzoek doen. De financiële positie van het RKD onzeker. Structureel realiseren we een negatief resultaat en de toekomstige huisvestingsvraag leidt tot flinke financiële uitdagingen. Mede daarom is gevraagd om ontheffing van de verplichting de subsidie terug te betalen. Deze aanvraag is niet toegekend, maar jaarlijks zal opnieuw uitstel of afstel van betaling gevraagd moeten worden, als gevolg van de financiële situatie van het RKD in het algemeen en de verlieslatende exploitatie van RKD Research in het bijzonder.

9.2.7 Benoeming accountant

De voormalig accountant, Conclude, heeft medio 2023 het contract voor de controle van de jaarrekening opgezegd. Direct na de bekendwording heeft het RKD een bestek opgesteld waarmee diverse accountantskantoren zijn benaderd. Bij de selectie van deze kantoren hebben we met name gekeken of het kantoor kennis heeft van de culturele sector en de verantwoordingseisen die daarbij van toepassing zijn. Dubois & Co. Registeraccountants is als meest geschikte partij naar voren gekomen (www.dubois.nl). Dubois heeft een sterk maatschappelijk profiel en heeft zich onder andere gespecialiseerd in de culturele sector.

9.2.8 Modernisering administratie

Tenslotte, meer operationeel, heeft het RKD de automatiseringsbasis van de administratie gemoderniseerd. De nieuwe software is *cloudbased* en werkt veel intuïtiever. Verder is de uren- en projectenadministratie volledig geïntegreerd en zijn rapportages gemakkelijker benaderbaar voor afdelingshoofden en projectleiders. De overgang is succesvol per 1 oktober 2023 gerealiseerd. Hoewel nog niet alle functionaliteiten zijn geïmplementeerd, zijn we nu al tevreden over de werking en transparantie van de nieuwe systemen.

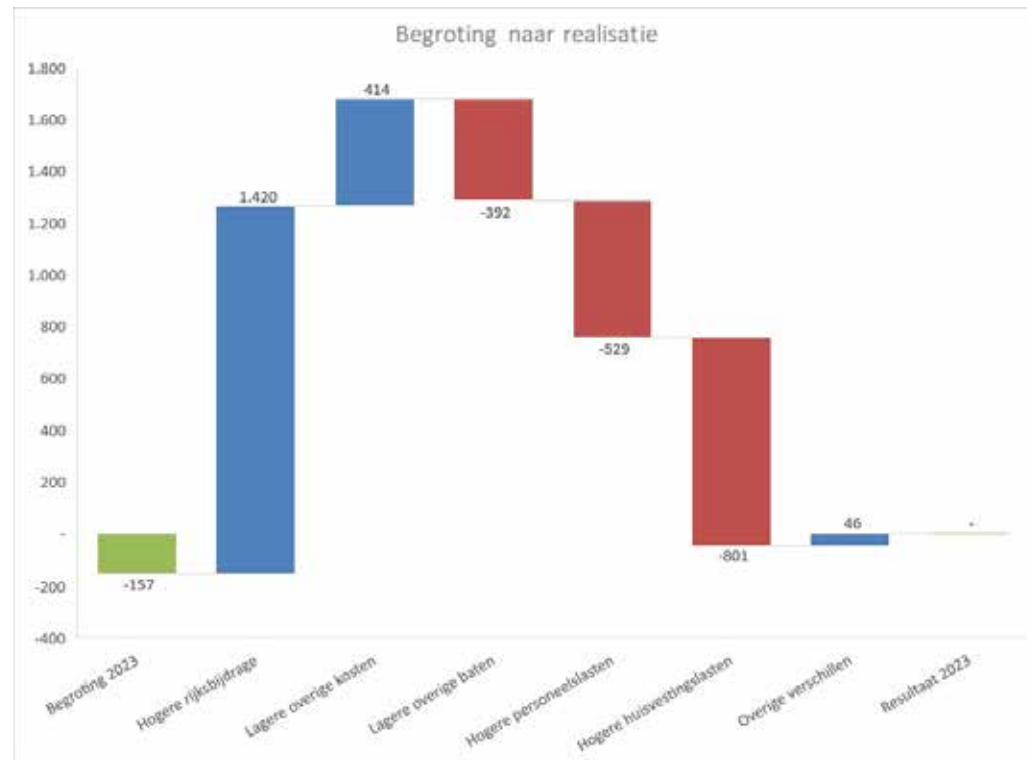
9.3 Resultaatontwikkeling

In deze paragraaf wordt de resultaatontwikkeling nader toegelicht. Achtereenvolgens komen aan bod:

- resultaat 2023 (9.3.1);
- kengetallen (9.3.2);
- begroting 2023 (9.3.3).

9.3.1 Resultaat 2023

In 2023 was het resultaat nihil (2022: nihil) tegenover een begroot negatief resultaat van € 157.000. Hierbij merken we op dat een bedrag van € 1,137 mln. (2022: € 1,423 mln.) ten laste is gebracht van de 'niet-bestede huisvestingsubsidie'. Het begrote resultaat ten laste van de huisvestingsubsidie was € 628.000 (dus € 509.000 meer). Het RKD heeft dus opnieuw een aanzienlijk negatief resultaat behaald van ruim € 1,1 mln. Hierna volgt een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen per categorie.



Hogere rijksbijdrage (+ € 1,420 mln. ten opzichte van begroting)

De structurele subsidie OCW komt met € 7,629 mln. hoger uit dan de begroting (€ 6,210 mln.) en vorig jaar (€ 6,144 mln.). De hogere subsidie hangt samen met een enigszins hogere indexatie dan begroot, maar is met name het gevolg van de huisvestingssubsidie. De baten huisvesting worden gerealiseerd voor zover daar ook huisvestingskosten tegenover staan. De huisvestingskosten, inclusief Adviseurs, bedragen in 2023 € 1.721 mln., aanmerkelijk meer dan begroot (€ 875.000). Verder is de huisvestingssubsidie hoger omdat het negatieve resultaat 2023 ten bedrage van € 1,1 mln. eraan is toegerekend (begrote toerekening was € 628.000).

Lagere overige kosten (- € 414.000)

De lagere overige kosten betreffen een samenvoeging van diverse ontwikkelingen. De automatiseringskosten zijn begroot op € 572.000, maar bedragen € 220.000. In de begroting waren de licenties in het algemeen en met betrekking tot RKD Research te voorzichtig begroot. Andere verklaringen betreffen het feit dat de kosten inhuur personeel in het kader van RKD Research begroot zijn geweest onder de overige kosten, maar onder de personele kosten tot uitdrukking komen. Tenslotte zijn diverse projectkosten lager dan begroot, waartegenover ook lagere projectbrengrsten staan.

Lagere overige baten (- € 392.000)

De publieksinkomsten zijn in 2023 (€ 35.000) gestegen ten opzichte van 2022, maar nog niet op het begrote niveau (€ 46.000). Dit geldt ook voor de directe opbrengsten (€ 136.000), die zijn gestegen ten opzichte van 2022, maar ook nog niet het begrote niveau (€ 256.000) hebben bereikt. De realisatie van de projectopbrengsten (privaat: € 154.000 en publiek: € 248.000) blijft in 2023 achter bij de begroting (privaat en publiek samen € 609.000). Dit hangt er vooral mee samen dat in het boekjaar 2023 veel tijd en aandacht is besteed aan RKD Research en er minder projecten waren. Verder lopen sommige onderhanden projecten achter en hebben we op een enkele projecten afboekingen moeten doen, omdat financiële toezeggingen niet gestand gedaan zijn of kosten te hoog zijn opgelopen.

Hogere personele lasten (+ € 530.000)

De personele lasten vallen aanmerkelijk hoger uit. Dat hangt vooral samen met de hogere kosten voor inhuur (€ 804.000 realisatie versus begroot € 332.000), samenhangend met RKD Research. Overigens zijn de kosten inhuur wel lager dan 2022 (€ 1,1 mln.). De ingehuurde uren zijn dienovereenkomstig gedaald van 12.300 in 2022 naar 8.900 in 2023.

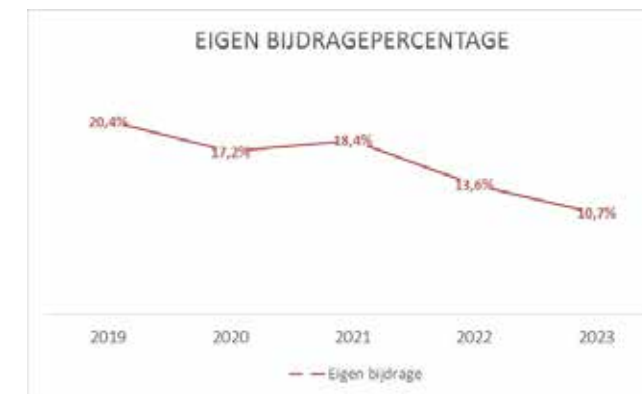
Het totale eigen personeelsbestand op 31 december 2023 bedraagt 55,75 fte (in 2022: 52,62 fte, aangepast vanwege vergelijkingsdoeleinden). Dit betreft een totaal aantal van 77 medewerkers (in 2022: 80 medewerkers). Hiervan heeft ongeveer tweederde een dienstverband voor onbepaalde tijd.

Hogere huisvestingslasten (+ € 801.000)

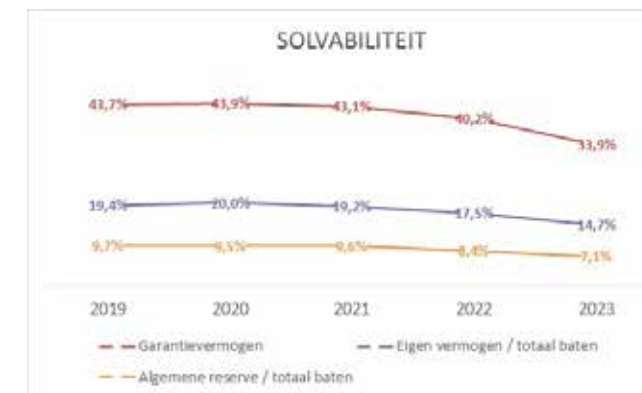
In paragraaf 7.2.2 is al toegelicht dat de huisvestingskosten aanmerkelijk hoger zijn uitgevallen. Dit is het gevolg van facturen over vorige jaren (€ 330.000) en fors hogere huisvestingskosten dan begroot (€ 500.000) als gevolg van prijsstijgingen.

9.3.2 Kengetallen

Een aantal kengetallen is relevant om de cijfers van het RKD in perspectief te plaatsen.

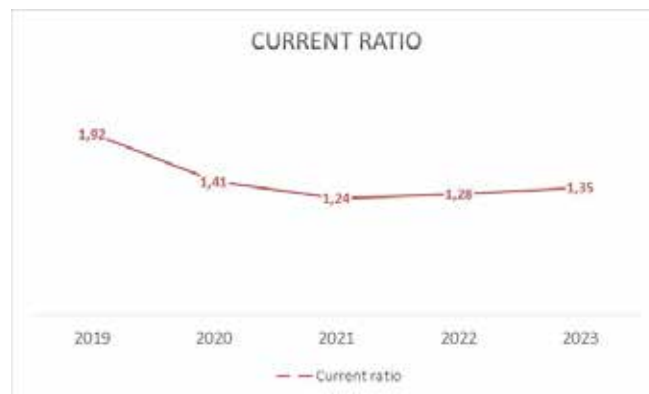


Het RKD is niet verplicht een percentage eigen bijdrage te realiseren, maar legt zichzelf een norm op. Hierbij merken we op dat we de definitie van deze norm hebben aangepast en de huisvestingsbaten niet meenemen in de totale baten. Gezien het fluctuerende karakter van de jaarlijkse huisvestingssubsidie wordt deze post daarom geëlimineerd uit de totale inkomsten als grondslag voor de nieuwe norm voor eigen inkomsten. De 'eigen bijdrage' staat onder druk: 10,7% (versus 13,6 in 2022, norm tussen 18 en 20%). Al met al is het eigen bijdragepercentage niet tevredenstellend en een ontwikkelpunt, maar ook een kans, voor de volgende jaren.



De continuïteit van de organisatie hangt onder meer samen met de reserves die een bufferfunctie hebben om risico's op te vangen. Dit kan men berekenen vanuit verschillende perspectieven: uitsluitend de algemene reserve, het eigen vermogen inclusief bestemmingsreserves (die in geval van nood ingezet kunnen worden) en het eigen vermogen incl. voorzieningen en de langlopende lening van 1,5 mln.

Duidelijk is dat de solvabiliteitsgetallen onder druk staan. Dit hangt echter niet zozeer samen met de ontwikkeling van het eigen vermogen. Dit blijft immers gelijk. De baten zijn echter in 2023 hoger, waardoor de verhouding ten opzichte van het vermogen relatief verslechtert. Overigens is de doelstelling geformuleerd dat de algemene reserve 20% moet zijn ten opzichte van de totale baten. Op dit moment bedraagt dit percentage 7,1%. Op basis van de huidige begroting 2024 is er ook in 2024 nog geen ruimte de algemene reserve naar het gewenste niveau te brengen.



Het RKD beschikt over een voldoende liquiditeitspositie (op korte termijn); rekening houdend met de saldi aan liquide middelen, de uitstaande vorderingen en uitstaande kortlopende schulden bedraagt de current ratio 1,35 (2022: 1,28). In dit kader moet worden opgemerkt dat de 'niet bestede huisvestingssubsidie' per jaareinde nagenoeg geheel is besteed: € 67.000, versus € 1,134 mln. per ultimo 2022.

9.3.3 Begroting 2024

In onderstaande tabel staat de begroting 2024, vergeleken met de begroting 2023 en de jaarrekening 2023.

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

	B2024	B2023	J2023
BATEN			
Eigen inkomsten	346.000	355.440	324.785
Subsidies	6.836.434	6.819.074	7.876.885
TOTALE BATEN	7.182.434	7.174.514	8.201.670
LASTEN			
Personeelslasten	4.980.379	4.506.692	5.036.024
Huisvestingslasten	1.104.262	838.500	1.639.283
Afschrijvingen	146.500	66.000	76.021
Overige lasten	1.447.357	1.925.010	1.511.004
TOTALE LASTEN	7.678.498	7.336.202	8.262.332
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	-496.064	-161.688	-60.662
Rentebaten/-lasten	97.500	4.500	60.662
Bijzondere baten/lasten cq. reservering	-	-	-
EXPLOITATIERESULTAAT	-398.564	-157.188	-
<i>zonder onttrekking huisvestingsgelden</i>	<i>-398.564</i>	<i>-785.502</i>	<i>-1.132.832</i>

De Raad van Toezicht heeft de begroting 2024 op 28 november 2023 goedgekeurd. Het begrote tekort voor 2024 bedraagt € 399.000 (als er nog niet gecorrigeerd is voor 'niet-bestede huisvestingssubsidie'). Hierna volgt een toelichting op een aantal grotere verschillen tussen de begroting 2024 ten opzichte van de begroting 2023.

Baten

We verwachten een lagere subsidie huisvesting (€ 372.500). Enerzijds zal er sprake zijn van hogere huisvestingskosten, maar anderzijds rekenen we niet met een begrote onttrekking van het resultaat van de niet bestede huisvestingssubsidie. Ook hebben we de externe gefinancierde projecten in kaart gebracht, hetgeen tot de verwachting leidt dat dit € 84.500 extra baten oplevert (waartegenover ook kosten staan). Tenslotte verwachten we een hogere renteopbrengst van € 93.000 dan de begroting 2023, dankzij schatkistbankieren.

Lasten

De begroting gaat uit van hogere salariskosten van € 438.000 ten opzichte van de begroting 2023 als gevolg van inflatie en extern gefinancierde medewerkers. Ook hebben we in 2023 moeten vaststellen dat de begroting 2023 te laag was bepaald voor de huisvestingskosten. In 2024 worden deze kosten € 264.000 hoger begroot. Vanaf 2024 zullen ook de afschrijvingskosten met € 86.000 stijgen omdat over de digitale vaste activa zal worden afgeschreven. Tenslotte verwachten we hogere lasten aankopen/collectie van € 66.000. De begroting 2023 blijkt niet realistisch.

Daartegenover staan ook lagere verwachte kosten voor inhuur, adviseurs, administratie, verzuimbegeleiding en activiteiten, e.d. van per saldo € 306.000. Ook de kosten van licenties en automatisering kunnen € 246.000 lager worden begroot.

9.4 Risicoanalyse

We onderscheiden meer strategische (9.4.1) en meer operationele risico's (9.4.2). Gezien de omvang van het RKD wordt het bovenstaande systeem van risicomangement als toereikend beschouwd.

9.4.1 Strategische risico's

Met het oog op de continuïteit van het RKD worden de volgende strategische risico's c.q. bestuurlijke uitdagingen onderkend:

1. Digitale strategie

Eind 2023 is RKD Research geïntroduceerd. Belangrijke risico's in het kader van een succesvolle implementatie en het vervolg van het programma zijn onder meer de oplossing van aanloopproblemen, toekomstige technologische ontwikkelingen, de acceptatie van de digitale collectie door gebruikers en de waarschijnlijk omvangrijke kosten van de doorontwikkeling van de techniek en digitalisering. Verder is het aannemelijk dat gebruikers mogelijk wel willen betalen voor gebruikmaking van de digitale tools, maar zullen de opbrengsten daarvan niet opwegen tegen de kosten.

2. Structurele begroting

De afgelopen jaren is een deel van de huisvestingssubsidie gebruikt voor de reguliere exploitatie. Hoewel de extra lasten grotendeels te verklaren zijn door de forse digitaliseringsinspanningen, is dit niet gezond. Het RKD moet binnen enkele jaren verhuizen en daarmee verdwijnt de eventuele ruimte binnen de huisvestingssubsidie. Ook is het handig als al gespaard wordt voor de toekomstige verhuiskosten. In 2023 zijn er pogingen gedaan de structurele exploitatiebegroting (dus buiten huisvestingssubsidie) op minimaal nihil te krijgen, maar dat is nog niet gelukt. Ook in het jaar 2023 wordt een negatief resultaat van € 400.000 verwacht dat vooralsnog niet ten laste van de structurele huisvestingssubsidie gebracht zal worden, maar van het eigen vermogen.

3. Diversiteit in baten

De belangrijkste inkomstenstroom voor het RKD is de structurele subsidiëring vanuit OCW. De structurele subsidiestroom kent een laag risicoprofiel. Het RKD ontvangt al langjarig een dergelijke subsidie en wordt gewaardeerd om de daarmee gerealiseerde doelstellingen en activiteiten. Het RKD beheert een rijkscollectie waarvoor financiering onontbeerlijk is. Toch kan dit risicoprofiel nadelig beïnvloed worden door economische of politieke ontwikkelingen. Teneinde op structurele basis een sluitende exploitatie te realiseren is een structureel niveau aan externe financiering van overige subsidiegevers/financiers wenselijk. Een eigen bijdragenorm van 18%-20% betekent daarom verstandig beleid. Het op pijl houden van een toereikende projectportefeuille (met name voor de financiële dekking) vormt de uitdaging/risico. Er wordt nadrukkelijk gestuurd op de acquisitie van goede projectvoorstellen, interessant genoeg voor externe financiers om aan bij te dragen.

4. Huisvesting

Ten aanzien van de huisvestingsproblematiek is duidelijk dat de huidige huisvesting in een deel van het complex van de Koninklijke Bibliotheek niet meer gecontinueerd kan worden. Per 1 januari 2028 moet het RKD het bestaande pand hebben verlaten. Het RKD is daarom bezig met huisvesting op een andere locatie. Belangrijkste risico's hierin zijn de ontwikkelingen op de vastgoedmarkt, de financieringsmogelijkheden, de oplopende bouw- en ontwikkelkosten en politieke ontwikkelingen. Ten aanzien van onze bestaande huisvesting heeft het RKD er belang bij de kosten tot het moment van verhuizing zoveel mogelijk te beperken. Dit geldt voor de reguliere huisvestingskosten, maar zeker ook voor wat betreft de kosten die gemeoid zijn met het onderhoud en de instandhouding. Ook hier geldt het belang dat deze kosten de financiële draagkracht van het RKD niet overschrijden.

9.4.2 Operationele risico's

De operationele risico's hebben met name betrekking op:

1. ICT

De afhankelijkheid van ICT en (betrouwbare en integere) data worden ook voor het RKD steeds groter. In operationele zin kunnen risico's optreden ten aanzien van de adequate inrichting van de werkorganisatie en ten aanzien van de continuïteit en betrouwbaarheid van de ICT-organisatie. Op het gebied van cybersecurity is een verbeterprogramma ingericht. Naast de fysieke beveiliging van systemen, zowel intern als bij externe datacenter leveranciers door middel van firewalls, brandpreventie en fysieke toegangsbeveiliging, zijn er diverse procedurele en softwarematige beheersmaatregelen ingericht, zoals:

- *back-up* en *recovery* procedures;
- procedures voor incidentmanagement;
- afspraken over *change management* met externe leveranciers;
- procedures voor toegangsbeveiliging en rechten in systemen;
- *business continuity* procedures en afspraken met leveranciers.

2. Interne beheersing

Er bestaan diverse procedures en er zijn bevoegdheden als procuratie- en budgethouderschap vastgesteld, gericht op de interne beheersing van financiële middelen. In het bijzonder ter voorkoming van onjuist c.q. ongewenst gebruikt van middelen of fraude. Ook de beheersing van de diverse projecten voor derden is relevant. Verschillende geldschieters en subsidiegevers stellen daarbij steeds gedetailleerder eisen aan de besteding en verantwoording ervan. De bestaande procedures en vastgestelde bevoegdheden en met name de toereikendheid ervan worden jaarlijks besproken en geactualiseerd.

X

Codes: governance, fair practice, culturele diversiteit en inclusie

Het RKD onderschrijft de acht principes van de Governance Code Cultuur (versie 2019). Deze principes zijn verankerd in onze statuten en bestuurs- en uitvoeringspraktijk. Minimaal viermaal per jaar vindt er formeel overleg tussen de Raad van Toezicht en de directie plaats. Buiten deze vergaderingen om vindt periodiek overleg plaats tussen de directeur-bestuurder van het RKD en de voorzitter van de Raad. Waar de acht principes binnen onze organisatie niet onverkort worden toegepast, wordt onder het motto 'pas toe of leg uit' hierop een toelichting gegeven in het bestuursverslag of het verslag van de Raad van Toezicht.

Voorts onderschrijft het RKD de Code Fair Practice en de Code Culturele Diversiteit en Inclusie. De tien onderdelen van de Code Fair Practice zijn verankerd in de organisatie (en kernadministraties) en uitvoeringspraktijk. Daarnaast sluit het RKD zich aan bij bestaande afspraken over honorerings- en de sociale dialoog tussen werkgevers-opdrachtgevers en werknemers-opdrachtnemers.

Ten aanzien van de code Culturele Diversiteit en Inclusie wordt op korte termijn gebruik gemaakt van de (gelijknamige) zelfscan om te bezien op welke onderdelen het RKD zich nog verder kan verbeteren.

XI

Directie, staf, managementteam, ondernemingsraad 2023

DIRECTIE

prof. dr. C.W.M. Stolwijk, Algemeen directeur, tevens statutair bestuurder
drs. A. Verheusen, Directeur Bedrijfsvoering & CIO (vanaf mei 2023)

STAF

mr. drs. A.M.L. van der Torren, Directiesecretaris en bedrijfsjurist
drs. P.W.A. Kasteleyn, RC, Controller
H. Deelen, HRM Regisseur
drs. R. van 't Zelfde, Senior Informatiemanager

MANAGEMENTTEAM

prof. dr. C.W.M. Stolwijk, Algemeen directeur, voorzitter
drs. A. Verheusen, Directeur Bedrijfsvoering & CIO (vanaf mei 2023)
drs. S.E. Craft-Giepmans, Hoofd *Onderzoek en Ontwikkeling*
dr. A. Rademakers, Hoofd *Collecties* (vanaf september 2023)
drs. L. Jacobs, Hoofd *Service & Publiek*
dr. P. Alkhoven, Hoofd *Collecties* (tot april 2023)

ONDERNEMINGSRAAD

R. Venster, voorzitter
dr. R.J. Beerens
B. Buijze
S. van Beek, MA (vanaf 1 januari 2024)
V. Eenhoorn (vanaf 1 januari 2024)
E. Japing, MA (tot 1 januari 2024)

Den Haag, 26 maart 2024

Stichting RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis,

prof. dr. C.W.M. Stolwijk
Algemeen directeur

XII

Verslag van de Raad van Toezicht

De samenstelling van de raad van toezicht was in 2023:

- mr. G.N. Roes, voorzitter (benoemd per 21 februari 2017, 2e termijn), *voorzitter van de Bezwaarschriften Commissie Hoog Water Beschermingsprogramma*;
- drs. H.M. Godschalx, portefeuille Financiën en voorzitter van de Auditcommissie (benoemd per 17 oktober 2016, 2e termijn), *managing director Hoffsteede B.V., voorzitter F.G. Waller Fonds, lid commissie van toezicht op financiën Kennemer Golf & Country Club (tot juni 2023), adviseur Squarefield B.V., voorzitter VvE Buitenplaats Kareol, bestuurslid en penningmeester Stichting Roodenburg van Looy, adviseur Aescap Life Sciences Fund*;
- drs. D.T.M. Majoor, portefeuille Openbaar Bestuur (benoemd 24 september 2018, 1e termijn), *voorzitter van het College van Bestuur van de Cibap vakschool voor vormgeving in Zwolle, lid maatschappelijke adviesraad Staatsbosbeheer, lid beoordelingscommissie NWO Comenius Leadership Fellows, voorzitter bestuur Dutch Crafts Council, lid Raad van Toezicht Rijksmuseum Twenthe en de Museumfabriek Enschede, voorzitter auditpanels HBO bij Hobéon*;
- ir. H.H. Buss, portefeuille Cultureel Ondernemen en lid Auditcommissie (benoemd per 1 januari 2019, 1e termijn), *voorzitter werkgroep De Duurzame Zeehelden, voorzitter Coöperatie De Zeehelden u.a. i.o.*;
- prof. dr. K. Brosens, portefeuille Wetenschap (benoemd per 1 januari 2019, 1e termijn), *associate professor aan de Katholieke Universiteit Leuven, lid Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschap en Kunsten, lid Koninklijke Academie voor Oudheidkunde van België, lid Herkul KU Leuven Institute for Cultural Heritage, lid DigiSoc KU Leuven Digital Society Institute, lid KUL ARTES Bibliotheekraad*.

N.B. de *cursief gemarkeerde functies* betreffen de relevante nevenfuncties gedurende 2023.

De raad vergaderde viermaal: op 28 maart 2023, 19 juni 2023, 2 oktober 2023 en 28 november 2023. De algemeen directeur overlegde minimaal vijftienmaal met de voorzitter, waarvan eenmaal een formeel evaluatiegesprek.

VERGADERINGEN

De belangrijkste onderwerpen die in 2023 in de vergaderingen zijn behandeld betreffen:

Jaarrekening 2022

De raad heeft, conform de statuten, de jaarrekening over 2022, inclusief het bijbehorende bestuursverslag, beoordeeld en kennisgenomen van het verslag van de accountant. De raad heeft in haar vergadering van 28 maart 2022 de genoemde stukken goedgekeurd.

Auditcommissie

De auditcommissie vergaderde tweemaal, op 14 maart 2023 en op 14 november 2023. In de genoemde vergaderingen stonden respectievelijk de conceptjaarrekening 2022 en de conceptbegroting 2024 op de agenda. Met de accountant zijn de bevindingen van de interim controle besproken. Deze bevindingen zijn beperkt van omvang en risico. De auditcommissie zal de voortgang van de opvolging van de adviezen met aandacht volgen. De auditcommissie adviseerde de RvT op basis van de behandeling van deze concepten positief aangaande de goedkeuring van zowel de Jaarrekening 2022, als de Begroting 2024.

Digitale strategie

Evenals de Visitatiecommissie acht de raad de digitalisering van collecties van het RKD van grote importantie voor de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie van de instelling. Deze constatering vereist een herbezinning op de digitale ambities voor de middellange termijn. Het RKD staat voor een (te) grote opgave, die verder reikt dan de oorspronkelijke opdracht en veel extra geld kost.

De raad volgde met aandacht de strategische ontwikkeling van de (geraamde) verdien capaciteit van het businessmodel voor RKD Research, alsmede de herijking van de (digitale) strategie, die medio 2023 is ingezet en per 1 januari 2024 wordt geïmplementeerd. Het blijft van groot belang dat de verdere op- en uitbouw van het digitale Huis van de Kunstgeschiedenis niet ten koste gaat van de financiële gezondheid van het RKD. Indien noodzakelijk zal financiële ondersteuning worden gezocht.

Huisvesting

In 2023 was de huisvesting wederom een vast agendapunt. Ten aanzien van de instandhouding van de huidige locatie PWA-5 zijn bestuurlijke (en financiële) afspraken tussen OCW, Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en huurders van PWA-5 vastgelegd in de *Eindrapportage* d.d. 5 november 2023.

Per 1 januari 2024 geldt een nieuw museaal huisvestingsstelsel; het RKD heeft met het RVB voor PWA-5 een tijdelijk huurcontract tot 1 januari 2028 getekend. Ten aanzien van toekomstige huisvesting gaf de raad begin 2023 aan dat een belangrijk doel van dergelijke huisvesting 'de ontmoeting, verbinding en verdieping van de Nederlandse kunst in internationale context' is. De voorkeur voor een locatie in Den Haag is uitgesproken, bij voorkeur, in 'een eigen gebouw met een eigen gezicht', dat een publieksfunctie, kantoorfunctie, een actuele collectiefunctie en een voorzienbare groei in de collectiefunctie omvat, en waarbij 'de collectiefunctie deels ook op (gepaste) afstand in een depot kan worden ondergebracht (bi-locatie)'. In het voorjaar is aan Colliers Maatschappelijk Vastgoed de opdracht gegeven een nieuwe locatie te zoeken. Uiteindelijk deed zich medio oktober de optie aankoop Neuhuyskade 92-94 voor. In december 2023 heeft de raad haar goedkeuring gegeven om met de huidige eigenaar van Neuhuyskade, via Colliers, in onderhandeling te treden. De directie van het RKD wordt hierbij ondersteund door een delegatie van de raad.

RKD Research

In 2023 heeft het RKD hard gewerkt aan de ontwikkeling van haar gewenste digitale huis (RKD Research) met inachtneming van de vraagpunten zoals door de raad eind 2022 gesteld:

1. welke taken volgen voor het RKD uit de digitale transitie;
 2. welke huisvesting heeft het RKD in het kader van de digitale transitie op termijn nodig;
 3. wat is de gewenste strategie voor de digitale transitie. Voor beter inzicht is een uitvraag onder stakeholders en het onderzoeken en benoemen van alternatieve strategieën (scenario's) nodig.
- In juni 2023 presenteerde de directie de (opties voor een) nieuwe (digitale) strategie aan de raad. De directie sprak daarbij de voorkeur uit voor de strategische optie: 'Het RKD is de digitale entree om anderen in staat te stellen uniek onderzoek te doen.' De raad gaf enkele overwegingen mee voor de verdere uitwerking van de nieuwe, digitale strategie, onder meer om keuzes te maken wat wel/niet wordt gedaan, de rol van de verschillende stakeholders mee te nemen en gelaagdheid aan te brengen voor wat betreft brugfunctie en expertise, de vaste klant niet los te laten en

de strategie zowel voor de kortere als voor de langere termijn te bepalen. De nieuwe (digitale) strategie is de basis voor Jaarplan 2024 dat eind 2023 door de raad is besproken. RKD Research is medio december 2023 gelanceerd.

Governance Code Cultuur en risicoanalyse

Een belangrijk deel van de in de *Governance Code Cultuur*: goed bestuur en toezicht in de cultuursector (GCC) opgenomen principes worden nauwgezet en professioneel nageleefd door zowel de directeur-bestuurder als door de raad.

De raad nam met genoeg kennis van de instelling van een wetenschappelijke adviesraad ten behoeve van het realiseren van de maatschappelijke doelstelling van het RKD.

Begroting 2024

De raad verleende, mede op basis van het positief advies hieromtrent van de auditcommissie, op 28 november 2023 in principe goedkeuring aan de begroting 2024.

Den Haag, 26 maart 2024

Stichting RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis,

mr. G.N. Roes, Voorzitter

drs. H.M. Godschalx, portefeuille Financiën

drs. D.T.M. Majoor, portefeuille Openbaar Bestuur

ir. H.H. Buss, portefeuille Cultureel Ondernemen

prof. dr. K. Brosens, portefeuille Wetenschap



Stichting RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis

JAARREKENING 2023



Den Haag, 26 maart 2024

INHOUDSOPGAVE

JAARREKENING 2023

I.	BALANS	4
II.	EXPLOITATIEREKENING	5
III.	TOELICHTINGEN	
3.1	Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	7
3.2	Toelichting op de balans	11
3.3	Toelichting op de exploitatierekening	16
IV.	OVERIGE GEGEVENS	
4.1	Gebeurtenissen na balansdatum	23
4.2	Controleverklaring	24
V.	BIJLAGEN	
5.1	Prestatieverantwoording t.b.v. Ministerie van OCW	28

JAARREKENING



I BALANS

	31 december 2023	31 december 2022
ACTIVA		
I. Digitale vaste activa	1.733.847	1.733.847
II. Materiële vaste activa	<u>105.691</u>	<u>181.712</u>
Totaal vaste activa	1.839.538	1.915.559
Vorderingen	732.825	728.972
Liquide middelen	<u>2.874.852</u>	<u>3.287.959</u>
Totaal vlottende activa	<u>3.607.677</u>	<u>4.016.932</u>
TOTAAL ACTIVA	<u><u>5.447.215</u></u>	<u><u>5.932.490</u></u>
PASSIVA		
Algemene reserve	578.343	578.343
Bestemmingsreserves	<u>623.957</u>	<u>623.957</u>
Totaal eigen vermogen	1.202.300	1.202.300
Voorzieningen	<u>33.056</u>	<u>42.722</u>
Totaal voorzieningen	33.056	42.722
Langlopende schulden	<u>1.544.969</u>	<u>1.554.778</u>
Totaal langlopende schulden	1.544.969	1.554.778
Kortlopende schulden	<u>2.666.890</u>	<u>3.132.691</u>
Totaal kortlopende schulden	<u>2.666.890</u>	<u>3.132.691</u>
TOTAAL PASSIVA	<u><u>5.447.215</u></u>	<u><u>5.932.490</u></u>

II EXPLOITATIEREKENING

	2023	Begroting 2023	2022
BATEN			
Eigen inkomsten			
Publieksinkomsten	35.139	46.000	19.987
Overige inkomsten	135.866	256.220	126.132
Indirecte opbrengsten	-	53.220	6.020
Bijdragen uit private middelen			
Private middelen - private fondsen	<u>153.780</u>	<u>-</u>	<u>237.376</u>
Totale eigen inkomsten	324.785	355.440	389.516
Structurele subsidie OCW	7.629.329	6.209.768	6.144.360
Incidentele publieke subsidies	<u>247.555</u>	<u>609.306</u>	<u>318.090</u>
Totale subsidies	7.876.885	6.819.074	6.462.450
TOTAAL BATEN	<u>8.201.670</u>	<u>7.174.514</u>	<u>6.851.966</u>
LASTEN			
Personeelslasten	5.036.024	4.506.692	4.955.320
Huisvestingslasten	1.639.283	838.500	238.279
Afschrijvingen	76.021	66.000	76.734
Overige lasten	<u>1.511.004</u>	<u>1.925.010</u>	<u>1.565.176</u>
TOTAAL LASTEN	<u>8.262.332</u>	<u>7.336.202</u>	<u>6.835.510</u>
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	-60.662	-161.688	16.456
Rentebaten/-lasten	<u>60.662</u>	<u>4.500</u>	<u>-16.456</u>
EXPLOITATIERESULTAAT	<u>0</u>	<u>-157.189</u>	<u>0</u>
RESULTAATVERDELING			
Onttrekking resp. toevoeging Algemene reserve	-	-157.189	-
Toevoeging Boekenmarktfonds	-	-	-
Toevoeging resp. onttrekking Bestemmingsreserve Kunsthist. Onderz	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
	<u>-</u>	<u>-157.189</u>	<u>-</u>

III TOELICHTINGEN

3.1 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

ALGEMEEN

De Stichting RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis ('de stichting'), opgericht op 1 januari 1995 en gevestigd te 's-Gravenhage, is rechtsopvolger, wegens verzelfstandiging, van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie ('RKD'), tot dat ogenblik onderdeel van het Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en voor wat betreft haar activiteiten en bezittingen van de Stichting Iconografisch Bureau in liquidatie ('Stichting IB') die tevens is gevestigd in 's-Gravenhage.

De jaarrekening is ingericht overeenkomstig de eisen die worden gesteld in het kader van de Wet op het specifieke cultuurbeleid van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en Richtlijn 640 voor de Jaarverslaggeving. De eisen in ten aanzien van de Wet op specifieke cultuurbeleid zijn vervat in bepalingen uit het Bekostigingsbesluit cultuuruitingen. De eisen zijn beschreven in het nieuwe Handboek Verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidie (2021-2024).

Voor de inrichting van de jaarrekening wordt de indeling volgens het Handboek gehanteerd. Ten aanzien van de functionele exploitatierekening wordt het model gehanteerd, waarbij posten worden toegerekend aan 'Collectiebeheer'/'Publieksactiviteiten' en 'Algemeen beheer'. Deze functionele exploitatierekening is als bijlage aan de jaarrekening toegevoegd.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd volgens het kostprijsmodel.

Stelselwijziging dienstjubilea

De stelselwijziging is retrospectief vanaf het huidige boekjaar verwerkt. De verwerking is weergegeven in de toelichting op de voorziening dienstjubilea. Deze stelselwijziging betekent de vorming van de voorziening jubilea voor een bedrag van € 43.000 ten laste van het eigen vermogen. Het effect op het resultaat betreft een jaarlijkse dotatie waartegenover staat dat de uitkeringen van dienstjubilea niet meer in het desbetreffende jaar ten laste van het resultaat komen. Er zijn geen gevolgen voor de (latente) winstbelastingen, omdat RKD niet onderhevig is aan winstbelasting.

Schattingen bij de toepassing van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. Er zijn geen waarderingsgrondslagen naar de mening van het bestuur die kritisch zijn ten aanzien van schattingen en veronderstellingen voor het weergeven van de financiële positie.

Vergelijking met voorgaand jaar

De grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar, met uitzondering van de stelselwijziging 'dienstjubilea' zoals in bovenstaande paragraaf is toegelicht.

Overig

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Dit houdt in dat bij de waardering van activa en passiva wordt uitgegaan van de veronderstelling dat alle werkzaamheden worden voortgezet.

Het verslagjaar van de Stichting komt overeen met het kalenderjaar.

De jaarrekening is opgesteld in euro's, de functionele valuta van de stichting. Bedragen in vreemde valuta zijn opgenomen tegen de per balansdatum geldende wisselkoersen.

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Digitale vaste activa

De digitale activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de verwachte toekomstige gebruiksduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

De digitale vaste activa betreffen niet-materiele vaste activa in overeenstemming met RJ 210 (Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving). Het RKD volgt in aansluiting op de bepalingen uit het Handboek (onder andere) RJ 640 voor organisaties zonder winststreven; daarbij wordt alle stellige uitspraken van de RJ gevolgd conform RJ 640.106.

Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname. De verwachte toekomstige gebruiksduur van de volgende categorie digitale activa betreft:

- Digitale vaste activa/scans	20 jaar
-------------------------------	---------

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de verwachte toekomstige gebruiksduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname. Een materieel vast actief wordt niet langer in de balans opgenomen na vervreemding. De bate of last die voortvloeit uit de desinvestering wordt in de staat van baten en lasten verwerkt. De verwachte toekomstige gebruiksduur van de volgende categorieën materieel vaste activa betreft:

- Kantoorinventaris:	5 jaar
- Automatiseringsapparatuur en software:	3 jaar

Liquide middelen

De liquide middelen betreffen de kas, rekening courant en spaarrekeningen bij diverse banken en bij het ministerie van financiën. De saldi zijn vrij beschikbaar voor het RKD.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd op de nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. De voorziening worden bepaald op basis van een individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva worden opgenomen tegen nominale waarde.

Algemene reserve

De algemene reserve is het gedeelte van het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor het RKD is opgericht. Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van het RKD op langere termijn te waarborgen.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde vermogensbestanddelen met een door de bestuurder bepaalde specifieke bestemming.

Bestemmingsfondsen

Bestemmingsfondsen zijn een deel van het eigen vermogen waaraan door derden een bepaalde (beperkte) bestedingsmogelijkheid is gegeven. De toerekening aan het bestemmingsfonds OCW wordt bepaald op basis van de bepalingen uit het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies - Instellingen.

Wettelijke reserve

De algemene verslaggevingsregels conform BW 2 Titel 9 zijn voor een organisatie zonder winststreven als het RKD weliswaar een belangrijk referentiekader, maar geen formele verplichting. Derhalve is de regelgeving ten aanzien van wettelijke reserves, bv. voor digitale vaste activa c.q. ontwikkelkosten, niet van toepassing. In de RJ zijn dan ook hieromtrent geen stellige uitspraken opgenomen. Voorts is de doelstelling voor de vorming van een wettelijke reserve, kapitaalbescherming bij BV's/NV's, niet aan de orde voor het RKD. E.e.a. gezien het feit dat het RKD de stichtingsvorm als rechtspersoon heeft; er is geen sprake van aandeelhouders waaraan directe kapitaaluitkering kunnen worden gedaan.

Voorzieningen

Voorzieningen worden in de balans opgenomen op het moment dat:

- zij aan de voorwaarden voldoen dat deze verplichtingen per balansdatum in rechte of feitelijk afdwingbaar zijn,
- voor de afwikkeling van deze verplichting een uitstroom van middelen waarschijnlijk is,
- van de omvang van de verplichting een betrouwbare inschatting gemaakt kan worden.

Tenzij anders aangegeven worden de voorzieningen opgenomen tegen de geschatte omvang van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om verplichtingen en verliezen af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen contante waarde. Bij de berekening van de voorziening is uitgegaan van een disconteringsvoet overeenkomstig het rentepercentage voor schatkistbankieren bij het Ministerie van Financiën (per 31-12-2023: 3,9%).

De Jubileumvoorziening wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. Bij de berekening van de voorziening wordt onder meer rekening gehouden met een kans op voortijdig vertrek. Er is bij de berekening geen rekening gehouden met verwachte salarisstijgingen. Er is een voorziening getroffen voor ambtsjubilea bij 12,5, 25 en 40.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten en de kosten en overige lasten over het jaar.

Baten en lasten

Baten en lasten worden gewaardeerd op actuele waarde en toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, tenzij anders vermeld. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zijn voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Subsidies en bijdragen

De structurele subsidies van OCW zijn opgenomen op basis van de van het Ministerie van OCW ontvangen beschikkingen. Aan deze beschikkingen liggen periodiek ingediende subsidieaanvragen ten grondslag.

Subsidies en bijdragen voor projecten worden als baten verwerkt in de exploitatierekening in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt.

Aankopen en bijdragen t.b.v. van deze aankopen

De aankopen ten behoeve van de collectie en de ontvangen subsidies, schenkingen en overige bijdragen die daarop betrekking hebben worden in de exploitatierekening verantwoord.

Afschrijvingen

De afschrijvingen op materiële vaste activa worden gebaseerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs.

Pensioenen

Het RKD heeft een toegezegde pensioenregeling. Deze regeling is ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds Zorg en Welzijn. Er is geen verplichting tot bijstorting ingeval de bedrijfstakpensioenfonds tekorten heeft. Als gevolg hiervan wordt de pensioenregeling in de jaarrekening opgenomen als zijnde een toegezegde bijdrageregeling en worden alleen de verschuldigde pensioenpremies verantwoord.

WNT

Voor de uitvoering van de 'Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de (semi)publieke sector' (WNT) heeft het RKD zich gehouden aan de 'Beleidsregel toepassing WNT' conform de publicatie in de Staatscourant d.d. 20 oktober 2022.

3.2 TOELICHTING OP DE BALANS

ACTIVA

	2023		2022
Digitale vaste activa			
Aanschafwaarde per 1 januari	1.733.847		1.701.452
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	-		-
	1.733.847		1.701.452
Investerings	-		32.395
Afschrijvingen	-		-
Aanschafwaarde per 31 december	1.733.847		1.733.847
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	-		-
	<u>1.733.847</u>		<u>1.733.847</u>

De investeringen in de digitale vaste activa betreft de verkrijgingsprijs (externe ('out-of-pocket') kosten) voor het vervaardigen van de digitale scans van onze collectie in het kader van het project RKD Research. Deze investeringen ten bedrage € 1.7 miljoen vormen de infrastructuur van project RKD Research en zijn derhalve te typeren als 'Digitale activa'. Met ingang van het project RKD Research is ultimo 2023 live gegaan. Dit betekent dat de digitale vaste activa vanaf 1 januari 2024 afgeschreven zullen worden.

De digitale vaste activa worden in een periode van 20 jaar (€ 85.000 per jaar) ten laste van het resultaat en daarmee van de exploitatiesubsidie gebracht (Eventuele baten voortkomend uit de licenties van RKD Research dragen ertoe bij dat er minder kosten ten laste van de subsidie gebracht behoeven worden).

Materiële vaste activa

Aanschafwaarde per 1 januari	369.602		342.497
Cumulatieve afschrijvingen per 1 januari	187.890		131.537
		181.712	210.960
Investerings	0		58.751
Eliminatie geheel afgeschreven activa	-73.584		-
Afschrijvingen	-76.734		-76.734
Aanschafwaarde per 31 december	296.019		369.602
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	190.328		187.890
		<u>105.691</u>	<u>181.712</u>

	31 december 2023		31 december 2022
Vorderingen			
Debiteuren	3.443		1.232
Vooruitbetaalde posten	78.932		-
Nog te ontvangen projectsubsidies	342.796		440.183
Nog te ontvangen omzetbelasting	209.830		168.210
Vooruitbetaalde pensioenpremies	-		47.155
Overige vorderingen	97.824		72.192
		<u>732.825</u>	<u>728.972</u>

Debiteuren

Het debiteurensaldo per 31 december 2022 is bepaald rekening houdend met een aftrekpost voor mogelijke oninbaarheid.

Nog te ontvangen projectsubsidies

De post 'Nog te ontvangen projectsubsidies' betreft de balanspositie van projecten, waarvan op balansdatum meer declarabele kosten zijn gemaakt dan voorschotten ontvangen. Dit betreft vorderingen, die gedekt zijn met toezeggingen van subsidiegevers. Bij afgeronde projecten betreft dit vaak 10 á 20% van de toegezegde bedragen, die worden uitbetaald na ontvangst van de projectverantwoording. Ultimo 2023 betreft dit onder meer vorderingen in het kader van de projecten digitalisering beeldhoudersarchieven, archieven kunstenaarsvereniging en wevers in vrijheid en marks on art sculpture.

3.2 TOELICHTING OP DE BALANS

	31 december 2023	31 december 2022
Liquide middelen		
Banken Rekeningen Courant	-	1.046.250
Banken Spaarrekeningen	50.301	2.239.434
Schatkistbankieren	2.822.175	-
Gelden onderweg	-	-101
Kas	2.376	2.376
	<u>2.874.852</u>	<u>3.287.959</u>

De liquide middelen zijn vrij opneembaar. Zowel de rekeningen courant als de spaarrekeningen worden aangehouden bij de ING Bank. In 2023 is besloten over te gaan op schatkistbankieren bij het Ministerie van Financiën. Hierbij staat er geen geld meer op de betaalrekeningen. Er wordt een beperkt saldo op een spaarrekening aangehouden ter voorkoming dat eventuele private middelen bij de staat worden gestald.

3.2 TOELICHTING OP DE BALANS

PASSIVA

	2023	2022
Algemene reserve		
Stand per 1 januari	578.343	578.343
Mutatie i.h.k.v. resultaatverdeling	-	-
Stand per 31 december	<u>578.343</u>	<u>578.343</u>

In het boekjaar is een stelselwijziging doorgevoerd waarmee een voorziening jubilea is opgevoerd. Deze voorziening is gevormd direct ten laste van het eigen vermogen per 1 januari 2023.

	2023	2022
Bestemmingsreserves		
<i>Boekenmarktfonds:</i>		
Stand per 1 januari	13.561	13.561
Mutatie i.h.k.v. resultaatverdeling	-	-
Stand per 31 december	<u>13.561</u>	<u>13.561</u>

Het 'Boekenmarksfonds' is gevormd met de opbrengsten van de periodiek georganiseerde boekverkoop van dubbele exemplaren in onze collectie. Met deze middelen worden vervolgens nieuwe aankopen ten behoeve van onze collectie gefinancierd.

	2023	2022
<i>Bestemmingsreserve Kunsthistorisch Onderzoek</i>		
Stand per 1 januari	610.396	610.396
Mutatie i.h.k.v. resultaatverdeling	-	-
Stand per 31 december	<u>610.396</u>	<u>610.396</u>

Deze bestemmingsreserve is in het verleden gevormd met de liquidatie-uitkering van de voormalige stichting 'Ter Bevordering van het Kunsthistorisch Onderzoek in Nederland' (BKO) en enkele legaten. De middelen zijn door de bestuurder vervolgens specifiek bestemd voor 'kunsthistorisch onderzoek' (in de brede zin van het woord).

Totaal bestemmingsreserves **623.957** **623.957**

	2023	2022
Voorzieningen		
<i>Voorziening voor dienstjubilea</i>		
Stand per 1 januari	42.722	-
Dotaties	2.904	-
Onttrekkingen	-12.570	-
Stand per 31 december	<u>33.056</u>	<u>42.722</u>
Kortlopend deel < 1 jaar	-	10.835
Kortlopend deel 1-5 jaar	13.743	8.760
Langlopend deel > 5 jaar	19.312	23.127
	<u>33.056</u>	<u>42.722</u>

De jubileumvoorziening is in het boekjaar gevormd (ten laste van het eigen vermogen) en heeft betrekking op uitkeringen aan medewerkers op basis van de duur van het dienstverband. In het boekjaar zijn er enkele uitkeringen gedaan. De verwachting is dat er in 2024 geen jubilea-uitkeringen gedaan worden.

	2023	2022
Langlopende schulden		
<i>Lening Rijksdienst voor Ondernemend Nederland i.h.k.v. Toekomstkrediet</i>		
Stand per 1 januari	1.554.778	1.554.778
Aflossingsplicht kortlopend (<1 jaar)	-9.809	-
Stand per 31 december	<u>1.544.969</u>	<u>1.554.778</u>

Lening Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Op 28 juni 2017 heeft de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland positief beschikt inzake onze subsidieaanvraag voor RKD Research. De subsidie wordt beschikbaar gesteld in de vorm van een renteloos 'Toekomstfondskrediet Onderzoeksfaciliteiten'. Het krediet is bedoeld voor het ontwikkelen van onze toekomstige onderzoeksfaciliteit 'RKD Research'. Het totale krediet bedraagt € 1.554.778 (de helft van de begrote ontwikkelingskosten) is beschikbaar gesteld in 11 tranches. Conform richtlijn heeft de verantwoording van de subsidie in februari 2023 plaatsgevonden.

3.2 TOELICHTING OP DE BALANS

Het project is tot een afronding gekomen per 30 november 2022. Per ultimo 2023 is het project geïmplementeerd. Inmiddels is de business case voor RKD Research aanmerkelijk ongunstiger dan eerder begroot was. Mede daarom is gevraagd om ontheffing van de verplichting de subsidie terug te betalen. Deze aanvraag is niet toegekend, maar jaarlijks wordt de mogelijkheid geboden uitstel te vragen.

De lening moet binnen 15 jaar worden afgelost. Het startmoment van de terugbetaling is verschoven naar 1 mei 2024. De aflossingsplicht binnen de duur van een jaar is als kortlopende schuld opgenomen (€ 9.900). De jaarlijkse aflossingsbedragen worden gedurende de terugbetalingstermijn jaarlijks hoger.

	31 december 2023	31 december 2022
Kortlopende schulden		
Crediteuren	224.094	411.059
Te betalen loonheffing	152.438	129.053
Te betalen pensioenpremies	99.439	45.143
Te betalen huisvestingskosten	1.392.556	519.984
Te betalen kosten	91.657	173.044
Reservering vakantiedagen en -geld	244.498	203.666
Nog te besteden projectsubsidies	339.602	520.037
Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	71.045	1.134.861
Overige schulden	51.562	-4.156
	<u>2.666.890</u>	<u>3.132.691</u>

Nog te besteden huisvestingskosten

Deze post betreft zowel openstaande facturen aan het Rijksvastgoedbedrijf (€ 837.500) als inschattingen voor nog te ontvangen facturen van het Rijksvastgoedbedrijf (€ 180.000) en de Koninklijke Bibliotheek (€ 375.000).

Reservering vakantiedagen en -geld en eindejaarsuitkering

Voor vakantiedagen is een reservering opgenomen van € 117.000, voor vakantiegeld € 127.500.

Nog te besteden projectsubsidies

De post nog te besteden projectsubsidies betreft de balanspositie van projecten, waarbij op balansdatum een groter bedrag aan voorschotten is ontvangen, dan er tot balansdatum aan kosten gemaakt zijn. Ultimo 2022 heeft deze post met name betrekking op de projecten Marks on Art, Reference Lab De Stijl, Canvas4All/Getty en de Rembrandt Database (=Mellon).

	2023	2022
<i>Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW</i>		
Stand per 1 januari	1.134.861	1.171.485
Subsidie OCW - Erfgoedwet - huisvesting	<u>1.789.761</u>	<u>1.624.846</u>
	2.924.622	2.796.331
Onttrekkingen:		
- Huur en overige huisvestingskosten	1.683.362	-214.376
- Advieskosten inz. toekomstige huisvesting	<u>37.383</u>	<u>-24.061</u>
	-1.720.745	-238.438
Toevoegingen:		
- baten inzake huisvesting	<u>-</u>	<u>-</u>
	-	-
Saldo huisvestingssubsidie	1.203.877	2.557.893
Besteed aan publieksactiviteiten of andere activiteiten	<u>1.132.832</u>	<u>1.423.032</u>
Stand per 31 december	<u>71.045</u>	<u>1.134.861</u>

Conform de voorschriften van het nieuwe 'Handboek verantwoording cultuursubsidies - Instellingen' verloopt de realisatie van de huisvestingssubsidie via de balans en wel via deze post 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW'. Op basis van de daadwerkelijk gemaakte huisvestingskosten is het toegestaan een overeenkomstige subsidiebate te realiseren. In dit kader is binnen deze subsidie dekking gevonden voor de huur en de (directe) huisvestingskosten. Gezien het feit dat het RKD regelmatig externe expertise nodig heeft in het kader van de bijzondere huisvestings situatie/-problematiek, is ook voor deze kosten (voornamelijk advieskosten) dekking gevonden bij de huisvestingssubsidie.

Het saldo van deze post wordt in de komende jaren ondermeer aangewend voor huisvestingskosten inzake onze huidige (oude) huisvesting en inzake het realiseren van onze toekomstige (nieuwe) huisvesting. Artikel 3.11. Besteding resterende middelen. Op grond van artikel 2.8 van de Erfgoedwet kan de subsidie die niet volledig is aangewend voor het beheer van de cultuurgoederen of de instandhouding van gebouwen besteed worden aan publieksactiviteiten of andere activiteiten in het kader van de cultuurgoederen. In het boekjaar is het negatieve resultaat ten laste van de reservering gebracht. Gezien het feit dat nog onvoldoende duidelijk is wanneer onze (toekomstige) huisvesting gerealiseerd kan worden c.q. zijn, wordt het gehele saldo van deze post als 'kortlopend' aangemerkt.

3.2 TOELICHTING OP DE BALANS

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA EN VERPLICHTINGEN

Verplichtingen

Huisvesting

In december 2023 is een huurovereenkomst afgesloten voor de duur van vier jaren ingaande op 1 januari 2024 en eindigend op 31 december 2027. De huurprijs bedraagt € 115.718 (prijspeil 2024) en kent een opzegtermijn van een jaar.

Het RKD is, samen met het Literatuurmuseum, in gesprek met het RVB om de regie op de kosten verder te versterken en duidelijkheid te verkrijgen over de kosten in het verleden, de huidige en toekomstige onderhoudskosten. In beginsel is er overeenstemming over het volgende:

- Het RKD betaalt alsnog de facturen waarover een dispuut is ontstaan ten bedrage van € 480.000. Met dit bedrag is rekening gehouden.

- De extra kosten voor brandveiligheid uit 2021 voor een bedrag € 181.000 worden alsnog voldaan. Dit bedrag is in 2023 betaald.

- De kosten die niet in rekening zijn gebracht in de jaren 2021 en 2022 behoeven niet te worden voldaan (€ 821.000).

- De onderhoudskosten over het jaar 2023 worden betaald (Q1 t/m Q3 openstaand op balansdatum, betaald in 2024; Voor Q4 is nog geen factuur ontvangen, reserving opgenomen van € 134.000).

Energie en beveiligingskosten worden gedragen door de Koninklijke Bibliotheek en bij voorschot in rekening gebracht. Per jaareinde is gebleken dat het voorschot van € 233.000 ontoereikend is. Het uiteindelijke bedrag voor energie en beveiliging ten bedrage van € 558.000 is volledig gereserveerd. Met het Literatuurmuseum en de Koninklijke Bibliotheek wordt gekeken naar de onderbouwing van deze post.

In 2022 zijn er extra middelen zijn toegekend van 2 x € 6,5 mln. voor het Rijksvastgoedbedrijf resp. KB (samen met RKD/Literatuurmuseum), welk bedrag bedoeld is voor de instandhouding van de huisvesting tot 1 januari 2028. Het RKD moet het pand uiterlijk moet verlaten in 2028. Eerdere calculaties gingen uit van instandhoudingskosten ten bedrage van € 57 mln. voor het gehele complex (dus inclusief andere huurders). Het gebouw zal vanaf 2028 gesloopt worden. Het RKD is op zoek naar andere huisvesting.

Het RKD onderzoekt intensief de mogelijkheden van een nieuwe locatie.

Contract Brill

In 2023 is een contract afgesloten met de wetenschappelijk uitgever Koninklijke Brill N.V. voor de distributie van RKD Research voor grote, internationale (erfgoed)instellingen en wetenschappelijke bibliotheken. Bij ondertekening start een proefperiode van zes maanden en het contract kent een looptijd tot en met 31 december 2027. Brill ontvangt een provisie per licentie.

Contracten print- en fotokopieerapparatuur

De contracten voor print- en fotokopieerapparatuur hebben een looptijd tot 24 november 2027. De huurlast bedraagt ca. € 6.000 per jaar.

Rechten

Structurele subsidie OCW

Met ingang van 1 januari 2021 is de cultuurnotaperiode 2021-2024 van start gegaan inzake de subsidieverstrekking door het Ministerie van OCW. De Erfgoedwet die in 2015 is aangenomen vormt de wettelijke basis voor het erfgoedbeleid van de overheid. De Erfgoedwet geldt voor onbepaalde tijd tot wederopzegging. Subsidiebeschikking worden voor de periode voor één jaar afgegeven en moeten jaarlijks opnieuw worden aangevraagd.

De Erfgoedwet kent bepalingen voor de financiële vergoeding voor het uitvoeren van de wettelijke taak van erfgoedinstellingen tot de zorg voor het beheer van de collectie. De financiële vergoeding bestaat uit een component voor de huisvestingslasten en een component voor de kosten die worden gemaakt voor het beheer van de collectie. Het RKD heeft in mei 2023 een beschikking van het Ministerie van OCW over 2023 ontvangen ter hoogte van in totaal ruim € 4,9 miljoen.

Een ander deel van de subsidie over de cultuurnotaperiode 2021-2024 valt met ingang van deze periode ook onder de Erfgoedwet, in het kader van publieksactiviteiten (voorheen culturele basisinfrastructuur. Deze activiteiten kunnen wijzigen en zijn vooral gericht op het publiek. De instellingen worden geacht hiervoor vierjaarlijks een plan te maken. Deze plannen worden nader geëvalueerd op basis van een zelfevaluatie binnen de museale sector. Naar aanleiding van de uitkomst van deze zelfevaluatie beslist het Ministerie van OCW over de subsidieverstrekking. Voor dit deel van de subsidie heeft het RKD een subsidiebeschikking (ook d.d. 17 juni 2021) ontvangen over de vierjaarsperiode van 2021 tot en met 2024 dat jaarlijks geïndexeerd wordt.

Overige

De Stichting Cornelis Hofstede De Groot/Vrienden van het RKD

De Stichting Cornelis Hofstede De Groot/Vrienden van het RKD beoogt de kring van geïnteresseerden in het werk van het RKD in binnen- en buitenland te vergroten en het instituut financieel te ondersteunen, onder andere bij bijzondere aankopen. De stichting kent een eigen bestuur en ondersteunt het RKD financieel bij bepaalde activiteiten en ontwikkelingen.

Rechtzaken

Er zijn geen rechtzaken of claims.

3.2 TOELICHTING OP DE BALANS

3.3 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING

	2023	Begroting 2023	2022
BATEN			
Directe opbrengsten			
<i>Publieksinkomsten</i>			
Publieksinkomsten binnenland	35.139	46.000	19.987
Totaal publieksinkomsten	35.139	46.000	19.987
<i>Publieksinkomsten binnenland</i>			
- Entreegelden	5.617	2.500	5.455
- Overige publieksinkomsten binnenland	29.523	43.500	14.532
Totaal	35.139	46.000	19.987
<i>Overige publieksinkomsten binnenland</i>			
De publieksinkomsten zijn gestegen ten opzichte van 2022, maar nog niet op het begrote bedrag van € 46.000.			
Overige directe inkomsten			
Onderzoeksopbrengsten	76.555	100.000	46.853
Foto-opbrengsten	7.338	11.000	10.908
Publicatierechten	13.675	25.000	16.639
Overige	38.299	120.220	51.732
Totaal overige directe inkomsten	135.866	256.220	126.132
<i>Overige directe inkomsten</i>			
De onderzoeksopbrengsten zijn weliswaar fors hoger dan de realisatie 2022. De realisatie is nog wel € 24.000 lager dan begroot.			
De overige directe inkomsten komen € 82.000 lager uit dan begroot. Belangrijke verschillen betreffen de begrote inkomsten van RKD Research (-€ 27.000) die niet gerealiseerd zijn. Verder is de Research Fellow een half jaar in dienst geweest waarmee minder kosten kunnen worden doorbelast (-€ 29.000).			
Indirecte opbrengsten			
Overige indirecte inkomsten	-	53.220	6.020
Totaal indirecte opbrengsten	-	53.220	6.020
<i>Indirecte opbrengsten</i>			
De begroting bevat ook jaarlijkse bijdrage Custodia en de Stichting Vrienden. Deze worden als directe inkomsten verantwoord. De indirecte inkomsten betreffen vacatievergoedingen OCW die in het 2023 niet meer van toepassing zijn.			
Private middelen			
<i>Private middelen - private fondsen</i>			
- Cultuurfonds - Bijvanck	11.215		11.649
- Diverse - Nivagaard	30.340		20.398
- Diverse private fondsen - Art & Project	106		25.686
- Foundation Art, Book & Collections - Bijvanck	9.665		11.103
- Frans Hals Museum - RKD Study	7.733		-
- Getty - Canvas 4All	25.369		10.371
- Kress - Marks on Art panel painting	18.134		-
- Metamorfoze - kunstenaarsvereniging archieven	29.266		-
- Siebe Johannes ten Cate Stichting - Study	384		3.133
- Stichting Hendrik Muller Vaderlandsch fonds - Bijvanck	4.833		5.019
- Stichting Pica - Bijvanck	46.783		49.388
- Stichting van Gogh Museum - VGWW fase 2	64.559		56.073
- Stichting Zabawas - Bijvanck	6.041		6.274
- Overige private subsidies en correcties	-100.649		16.000
- Cultuurfonds - Mondriaan Editieproject	-		3.549
- J.C.S. Schouffour - Marks on Art	-		13.877
- IMAF Foundation - Mondriaan Editieproject	-		-62.199
- Stichting Dioraphte - Mondriaan Editieproject	-		3.670
- Stichting Gieskes Strijbis - Mondriaan Editieproject	-		44.476
- Stichting Hartenfonds - Mondriaan Editieproject	-		11.940
- Virtutis Opus - Mondriaan Editieproject	-		6.970
Totaal	153.780	-	237.376

3.3 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING**Subsidies**

	2023	Begroting 2023	2022
Structurele subsidie OCW			
Onderdeel Culturele Basisinfrastructuur	1.662.497	1.638.575	1.560.546
Onderdeel Erfgoedwet - Collectiebeheer	3.113.255	3.068.460	2.922.344
Onderdeel Erfgoedwet - Huisvesting	2.853.577	1.502.733	1.661.470
Totaal subsidie OCW	7.629.329	6.209.768	6.144.360

Structurele subsidie OCW - Algemeen

Over de subsidieperiode 2021-2024 bestaat de subsidiatoezegging van OCW uit drie delen. Allereerst de Erfgoedwetsubsidie, te onderscheiden in een bedrag voor collectiebeheer en een bedrag voor huisvesting. Op grond van de aan de Erfgoedwet gekoppelde 'Regeling beheer rijkscollectie en subsidiering museale instellingen' worden beide deel-subsidies in het kader van de Erfgoedwet jaarlijks toegekend. Het betreft een deel voor collectiebeheer van € 3,113 mln. en voor huisvesting van € 1,789 mln.

Verder is er een subsidiatoezegging voor publiekactiviteitensubsidie 2021-2024. Dit betreft een toezegging voor de gehele subsidieperiode 2021-2024 van ruim € 6.565 mln. (inclusief indexering). Over 2023 betreft het een bedrag van ruim € 1,662 miljoen.

In totaal bedroegen de structurele subsidiatoezeggingen van OCW over 2023 ruim € 6.565 miljoen.

Structurele subsidie OCW - Erfgoedwet - Huisvesting

Voor een nadere toelichting op de wijze waarop deze post conform de vereisten van het 'Handboek verantwoording cultuursubsidies - instellingen' tot stand is gekomen, wordt verwezen naar de toelichting op de post 'Nog te besteden huisvestingsubsidie OCW' in de balans.

De toegerekende huisvestingsubsidie is fors hoger dan begroot. Dit hangt er mee samen dat de werkelijke huisvestingskosten, incl. personele inzet (€ 1,72 mln.) veel hoger zijn dan begroot (€ 874.000) en dat het toegerekende negatieve resultaat (€ 1,1 mln.) hoger is dan waarmee met de begroting rekening is gehouden (€ 628.000).

Incidentele publieke subsidies

- Gifted Art - Mondriaan Editieproject	5.000		-
- Metamorfoze - Modernisten	1.822		56.150
- Mondriaanfonds - Digitalisering beeldhoudersarchieven	72.274		25.262
- Mondriaanfonds - VGWW fase 2	34.431		29.906
- NWO - Vrouwen in de kunst	7.018		17.982
- NWO - Wevers in vrijheid	12.418		-
- OCW - Reference Lab - De Stijl	9.202		-1.848
- Stichting Van Gogh Museum- VGWW fase 2	20.505		11.676
- Stichting Kröller-Müller Museum - VGWW fase 2	20.505		11.676
- Stichting Kröller-Müller Museum - Exploitatie VGWW	20.535		12.299
- Stichting Van Gogh Museum - Exploitatie VGWW	20.535		12.709
- Overige publieke subsidies en bijdragen	23.310		76.000
- Getty - Canvas	-		14.261
- KNAW - Archief Abraham Bredius	-		-20.084
- KNAW - Pieter Lastman	-		20.299
- OCW - RKD Research - Digitale Toegankelijkheid	-		51.802
Totaal	247.555	609.306	318.090

Private middelen - private fondsen / Incidentele publieke subsidies

De omvang van de externe financiering van projecten (zie de post 'Private middelen - private fondsen' en de post 'Incidentele publieke subsidies') blijft in totaal (€ 431.000) achter bij de begroting (€ 609.000). Evenals in eerdere jaren heeft dit vooral te maken met het feit dat gedurende het jaar bij enkele projecten niet de verwachte voortgang is gerealiseerd. Daarbij speelt ook een rol dat is gekeken naar de gerealiseerde baten per project en heeft dit in een enkele gevallen tot correcties heeft geleid (positief en negatief, maar per saldo negatief). Tenslotte is veel aandacht van de organisatie gegaan naar de implementatie van RKD Research, hetgeen heeft geleid tot een mindere aandacht voor de private en publieke projecten.

3.3 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING**LASTEN**

	2023	Begroting 2023	2022
Personeelslasten			
Personeelslasten beheer	1.371.519	1.380.040	1.289.453
Personeelslasten activiteiten	3.664.505	3.126.652	3.665.867
Totaal personeelslasten	5.036.024	4.506.692	4.955.320
Personeelslasten beheer			
Personeelslasten beheer met vast contract	846.522	1.049.890	623.756
Personeelslasten beheer met tijdelijk contract	167.032		91.679
Beheerslasten ingehuurd personeel	302.445	304.750	566.191
Overige personeelslasten	55.520	25.400	7.827
Totaal personeelslasten beheer	1.371.519	1.380.040	1.289.453
Activiteitenlasten personeel			
Personeelslasten activiteiten met vast contract	2.619.252	3.034.705	2.885.110
Personeelslasten activiteiten met tijdelijk contract	516.818		243.960
Activiteitenlasten ingehuurd personeel	501.772	26.947	511.233
Overige personeelslasten	26.663	65.000	25.564
Totaal personeelslasten activiteiten	3.664.505	3.126.652	3.665.867

Personeelskosten met vast/tijdelijk contract

De personeelslasten voor de medewerkers in dienst zijn met € 4,1 mln. in lijn met de begroting. De beheersing van de (structurele) personeelslasten vormt een belangrijke doelstelling in de interne beheersing van de activiteiten van het RKD. De kern van deze beheersing vormt het formuleren en jaarlijkse aanscherpen van een personele 'kernformatie' in het kader van het jaarlijkse begrotingsproces en in relatie met de daarin begrote activiteiten.

Lasten ingehuurd personeel

De post ingehuurd personeel betreft onder andere de structurele externe inhuur van enkele gespecialiseerde, kritieke functies. In het functiegebouw is ervoor gekozen onder andere de rol van senior HR adviseur en die van controller niet vast in loondienst aan te trekken maar extern in te kopen. Verder is het noodzakelijk gebleken in het kader van de implementatie van RKD Research extra capaciteit in te huren. De hogere activiteitslasten ingehuurd personeel betreft vooral de extra inzet ten behoeve van RKD Research die onder de noemer organisatiekosten begroot is geweest.

Overzicht werkzame personen RKD

	2023	Aantal personen	Aantal fte/uren	Bedrag
Aantal uren per werkweek			36 uur	
Werknemers in vaste dienst (onbepaalde tijd)	57		47,96 fte	3.465.774
Werknemers in tijdelijke dienst (bepaalde tijd)	20		7,79 fte	683.849
Ingehuurde zelfstandigen/freelancers	32		8.915 uur	790.671
Overige werkzame personen				
Stagiaires	23		5,39 fte	23.046
Vrijwilligers	12		4,69 fte	
Totaal in dienst	112		65,83 fte	
	2022	Aantal personen	Aantal fte/uren	Bedrag
Aantal uren per werkweek			36 uur	
Werknemers in vaste dienst (onbepaalde tijd)	54		47,78 fte	3.508.865
Werknemers in tijdelijke dienst (bepaalde tijd)	26		14,07 fte	335.639
Ingehuurde zelfstandigen/freelancers	24		12.329 uur	1.077.424
Overige werkzame personen				
Stagiaires	15		10,21 fte	19.064
Vrijwilligers	50		25,19 fte	
Totaal in dienst	145		97,25 fte	

In 2023 is bij de systematiek bij de berekening van het aantal fte een verandering toegepast waarbij ook rekening is gehouden met het aantal maanden dat een medewerker in dienst is. Dit leidt logischerwijs tot een lager aantal fte, vooral bijvoorbeeld bij stagiaires die meestal enkele maanden werkzaam zijn (vergelijkbaar cijfer in 2022 conform deze systematiek voor werknemers in vaste en tijdelijke dienst is 52,62 fte).

Verder valt op dat de inhuur van zelfstandigen en freelancers is afgenomen. Dit is vooral te verklaren door een extra impuls die in 2022 is gedaan om tot een afronding van RKD Research te komen. De afname in de aantallen vrijwilligers hangt ook samen met RKD Research, waar in 2022 veel inzet is gepleegd op aflakken van (AVG-gevoelige) informatie.

3.3 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING

Toelichting inzake Wet Normering Topinkomens inzake RKD

Directie 2023	de heer prof. dr. C.W.M. Stolwijk	mevrouw drs. A. Verheusen	
Functie	Directeur-bestuurder	Directeur bedrijfsvoering	
Aanvang en einde functievervulling	1-1 t/m 31-12-2023	22-05 t/m 31-12-2023	
Omvang dienstverband in fte	1,0	1,0	
Dienstbetrekking	Ja	Ja	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	223.000	136.855	
Bezoldiging			
Beloning	148.271	61.258	
Belastbare onkostenvergoeding	2.580	-	
Beloningen betaalbaar op termijn	18.040	8.842	
Subtotaal	168.891	70.100	
Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	
Totaal bezoldiging	168.891	70.100	
Directie 2022	de heer prof. dr. C.W.M. Stolwijk	mevrouw drs. M.S. Pondman	
Functie	Directeur-bestuurder	Zakelijk directeur	
Aanvang en einde functievervulling	1-1 t/m 31-12-2022	1-1 t/m 31-10-2022	
Omvang dienstverband in fte	1,0	1,0	
Dienstbetrekking	Ja	Ja	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	216.000	179.901	
Bezoldiging			
Beloning	139.932	89.947	
Belastbare onkostenvergoeding	2.580	-	
Beloningen betaalbaar op termijn	16.068	11.580	
Subtotaal	158.580	101.527	
Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	
Totaal bezoldiging	158.580	101.527	
Raad van Toezicht 2023	Mr. G.N. Roes	Prof. Dr. K. Brosens	Ir. H.H. Buss
Functie	Voorzitter raad van toezicht	Lid van raad van toezicht	Lid van raad van toezicht
Aanvang en einde functievervulling	1-1 t/m 31-12-2023	1-1 t/m 31-12-2023	1-1 t/m 31-12-2023
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	33.450	22.300	22.300
Totaal bezoldiging	1.800	1.800	1.800
Raad van Toezicht 2022	Mr. G.N. Roes	Prof. Dr. K. Brosens	Ir. H.H. Buss
Functie	Voorzitter raad van toezicht	Lid van raad van toezicht	Lid van raad van toezicht
Aanvang en einde functievervulling	1-1 t/m 31-12-2022	1-1 t/m 31-12-2022	1-1 t/m 31-12-2022
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	32.400	21.600	21.600
Totaal bezoldiging	1.800	1.800	1.800
Raad van Toezicht 2023	Drs. H.M. Godschalx	Drs. D.T.M. Majoor	
Functie	Lid van raad van toezicht	Lid van raad van toezicht	
Aanvang en einde functievervulling	1-1 t/m 31-12-2023	1-1 t/m 31-12-2023	
Individueel WNT maximum	22.300	22.300	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	1.800	1.800	
Raad van Toezicht 2022	Drs. H.M. Godschalx	Drs. D.T.M. Majoor	Drs. G. Luijten
Functie	Lid van raad van toezicht	Lid van raad van toezicht	Lid van raad van toezicht
Aanvang en einde functievervulling	1-1 t/m 31-12-2022	1-1 t/m 31-12-2022	1-1 t/m 19-12-2022
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	21.600	21.600	20.889
Totaal bezoldiging	1.800	1.800	1.800

3.3 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING

Bij geen van de functionarissen in de zin van de WNT is er sprake van een overschrijding van de WNT-norm of een vordering wegens onverschuldigde betaling. Over het jaar 2022 is een correctie doorgevoerd, omdat gebleken is dat onder de belastbare onkostenvergoeding ook niet-belastbare onkostenvergoedingen zijn opgenomen en bij de beloningen betaalbaar op termijn eveneens het werknemerdeel van de premies was meegenomen. De totale bezoldiging van de heer Stolwijk en mevrouw Pondman waren € 169.931 en € 110.866.

	2023	Begroting 2023	2022
Huisvestingskosten			
Huur	180.183	250.000	195.745
Servicelasten	472.354	200.000	-346.977
Dagelijks onderhoud	27.578	50.000	31.704
Overige huisvestingskosten	959.168	338.500	357.807
Huisvestingskosten	1.639.283	838.500	238.279

De huisvestingslasten komen aanmerkelijk hoger uit dan begroot. Belangrijkste verschillen zijn ontstaan omdat in 2023 onderhoud in rekening is gebracht van € 465.000 waarvoor slechts € 200.000 begroot is. Bovendien zijn ook de reguliere kosten aanmerkelijk gestegen, zoals hogere kosten energie en beveiliging € 330.000. Tenslotte zijn er bedragen voorgaande uit voorgaande jaren naar voren gekomen (energie en beveiliging € 100.000 over 2022 en brandveiligheid uit 2021 € 180.000). Betwiste facturen voor onderhoud en servicelasten uit 2019 en 2020 staan nog gereserveerd. Deze moeten alsnog betaald worden, waartegenover staat dat niet-gefactureerde bedragen uit de laatste twee kwartalen over 2021 en over geheel 2022 niet alsnog in rekening worden gebracht.

	2023	Begroting 2023	2022
Afschrijvingen			
Afschrijving verbouwingen	-	-	-
Afschrijving inventaris	41.430	40.000	40.670
Afschrijving automatiseringsapparatuur	34.591	26.000	36.064
Totaal afschrijvingen	76.021	66.000	76.734

De afschrijvingskosten zijn hoger dan begroot, maar nagenoeg op een zelfde niveau als in 2022. In de laatste maand van 2022 zijn nieuwe laptops aangeschaft die vanaf het 2023 volledig meetellen in de realisatie. Automatisering vindt verder meer in de cloud plaats, waardoor investeringen in servers en daarmee samenhangende apparatuur niet meer nodig zijn.

	2023	Begroting 2023	2022
Overige lasten			
Overige beheerslasten	518.042	1.396.000	476.553
Overige activiteitenlasten	992.962	529.010	1.088.623
Totaal overige lasten	1.511.004	1.925.010	1.565.176
Overige beheerslasten			
Kantoorkosten	43.690	43.110	52.683
Automatiseringskosten	219.618	571.550	178.251
Organisatiekosten	254.733	781.340	245.619
Totaal overige beheerslasten	518.042	1.396.000	476.553

Automatiseringskosten

De automatiseringskosten zijn gestegen met € 41.000 ten opzichte van 2022, maar niet in de mate zoals begroot. In de begroting waren de licenties in het algemeen en met betrekking tot RKD Research voorzichtig vastgesteld. De kosten blijken niet in deze mate te stijgen. Bovendien zullen licenties ook weer enigszins dalen als de bestaande Explore-omgeving buiten gebruik gesteld wordt.

Organisatiekosten

De organisatiekosten zijn in beperkte mate gestegen ten opzichte van 2022, maar onderschrijden de begroting met € 523.000. Dit hangt vooral samen met de kosten voor RKD Research die onder deze post zijn begroot, maar onder de post activiteitenkosten zijn verantwoord.

	2023	Begroting 2023	2022
Overige activiteitenlasten			
Materiële lasten collectie- en publieksfunctie			
Collectiebeheer en -behoud	63.379	45.560	61.802
Documentatiekosten	84.137	104.000	109.193
Publicatiekosten	48.840	30.650	31.443
Communicatiekosten	56.881	42.500	36.230
Overige activiteitenlasten	739.726	306.300	849.956

3.3 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING

Totaal overige activiteitenlasten	<u>992.962</u>	<u>529.010</u>	<u>1.088.623</u>
--	----------------	----------------	------------------

Overige activiteitskosten

De overige kosten betreffen allerlei kosten in het kader van projecten die deels gefinancierd worden door private of publieke bijdragen (€ 100.000) Verder zijn er kosten geboekt met betrekking tot de implementatie van RKD Research (€ 230.000).

	<u>2023</u>	<u>Begroting 2023</u>	<u>2022</u>
Rentebaten/-lasten			
Rentebaten	60.662	4.500	138
Rentelasten	-0	-	-16.594
Totaal rentebaten/-lasten	<u>60.662</u>	<u>4.500</u>	<u>-16.456</u>

Rentebaten

De rentestand heeft zich van negatief naar positief ontwikkeld. Verder is het RKD na de zomer in 2023 overgestapt naar schatkistbankieren waardoor een aanmerkelijk hoger rentepercentage wordt vergoed.

VI OVERIGE GEGEVENS

4.1 OVERIGE GEGEVENS

Gebeurtenissen na balansdatum

Op 5 februari 2024 heeft het RKD overeenstemming bereikt over de aankoop van een pand. Daarbij gelden de volgende voorbehouden:

- financieringsvoorbehoud;
- een conveniërende uitkomst van de uit te voeren due diligence;
- wijziging bestemmingsplan;
- inhoud koopovereenkomst;
- verkrijgen goedkeuring door directie en de Raad van Toezicht.

Na ondertekening van de koopbevestiging gaat een termijn van 10 weken gelden waarin verder onderzoek gedaan kan worden voor de verdere invulling van de voorbehouden.

De verwachting is dat er nog een periode van twee jaar nodig is voor aanpassingen aan het gebouw en een depot. Tot die tijd kan de bestaande huisvesting in Den Haag gebruikt blijven worden.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de raad van toezicht en het bestuur van Stichting RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis.

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis te 's-Gravenhage gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis op 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidie 2021-2024;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2023 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024.

Wamberg Offices
Wamberg 37
1083 CW Amsterdam
Telefoon 020 571 23 45

E-mail info@dubois.nl
www.dubois.nl
KvK nummer 34374865

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans op 31 december 2023;
2. de exploitatierekening over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Dubois & Co. Registeraccountants is een maatschap van praktijkvenootschappen. Op alle opdrachten die aan ons kantoor worden verstrekt zijn onze algemene voorwaarden van toepassing. Deze voorwaarden, waarvan de tekst is opgenomen op de website www.dubois.nl, bevatten een aansprakelijkheidsbeperking.



Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o, Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de bijlage 'prestatieverantwoording ten behoeve van ministerie van OCW'.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidie 2021-2024 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De raad van toezicht en het bestuur zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag in overeenstemming met het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidie 2021-2024.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de raad van toezicht en het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidie 2021-2024. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de instelling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de instelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de instelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:


- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 28 maart 2024

Dubois & Co. Registeraccountants

 Digitaal ondertekend door A.P. Buteijn RA

A.P. Buteijn RA

V BIJLAGEN

5.1 PRESTATIEVERANTWOORDING T.B.V. MINISTERIE VAN OCW

	2023		Activiteitenplan OCW		2022	
	Aantal	Aantal deelnemers	Aantal	Aantal deelnemers	Aantal	Aantal deelnemers
ACTIVITEITEN						
OPENBARE ACTIVITEITEN						
Lezingen/RKD Talks	37	2.380	-	-	4	143
Vitrinetoonstellingen	1		-	-	2	
Internationale symposia/bijeenkomsten	4	403	-	-	4	384
Masterclasses	17	476			21	355
Deelname TEFAF	1		-	-	1	140
Deelname PAN	1		-	-	1	
Beoordelingsdagen	-		-	-		
Rondleidingen	1	18	-	-	2	30
Overige events	10	311			19	894
Online events	4	200	-	-	7	417
Totaal openbare activiteiten	76	3.788	-	-	61	2.363
BEZOEK WEBSITE						
Aantal bezoeken RKD Explore		1.452.398		-		1.532.875
Aantal bezoeken RKD Research vanaf 15-12-2023		52.521		-		
Aantal bezoeken RKD Studies *		19.233		-		15.724
Totaal aantal bezoeken RKD		1.524.152		-		1.548.599
Aantal unieke bezoekers RKD Explore		1.073.792		-		973.396
Aantal unieke bezoekers RKD Reserach vanaf 15-12-2023		37.387		-		
Aantal unieke bezoekers RKD Studies		10.585		-		8.943
Totaal aantal unieke bezoekers RKD		1.121.764		-		982.339
Aantal bezochte pagina's RKD Explore		6.155.841		-		6.275.347
Aantal bezochte pagina's RKD Studies *		95.269		-		71.400
Totaal aantal bezochte pagina's RKD		6.251.110		-		6.346.747
Gem. aantal bezoeken/dag RKD Explore		3.979		-		4.200
Gem. aantal bezoeken/dag RKD Studies *		53		-		43
Totaal gem. aantal bezoekers/dag RKD		4.032		-		4.243
Gem. aantal bezochte pagina's RKD Explore		3,70		-		4,09
Gem. aantal bezochte pagina's RKD Studies *		5,00		-		4,54
Totaal gem. aantal bezochte pagina's RKD		4,10		-		4,10

DOELSTELLINGEN EN CRITERIA

Doelstelling	Prestatiecriterium 2021-2024		Stand van zaken per 31-12-2023
1. Verhuizing naar uitnodigende locatie met verbindend concept	1.	nieuw fysiek collectieconcept waarmee de collectie veilig en optimaal kan worden benut op de nieuwe locatie	
	2.	100 % standplaatsregistratie	
	3.	nieuw dienstenconcept voor nieuwe locatie	
	4.	minimaal vijf nieuwe partnerschappen t.b.v. programmering op nieuwe locatie	
2. Transitie van analoog naar digitaal	1.	beeldcollectie 100% gedigitaliseerd (5,5 mln. objecten) en zoveel mogelijk online raadpleegbaar	
	2.	digitaliseringsslag archieven en bibliotheek naar behoefte en waardering gebruikers (klantonderzoek, uitleenfrequentie en behoeften in relatie tot onderzoeksprojecten)	
	3.	10% groei per jaar m.b.t. raadplegen digitale bibliotheek na implementatie	
	4.	positieve externe audit op performance en functionaliteit van nieuwe digitale infrastructuur	
	5.	minimaal zes additionele externe partners i.r.t. interactief beheerde databases	
	6.	5% groei in aantal collega-instituten dat doorlinkt naar onze dienstverlening	
3. Het kennisnetwerk en platform binnen eigen kennisdomein	1.	Stijgende lijn in online gebruikersaantallen na lancering onderzoeks-functionaliteit RKD Research. Specifiek - gebruik persoonlijk bureaublad en functionaliteiten betreffende kennisdeling	
	2.	stijging van 50 kennisevents per jaar (2.000 bezoekers) in 2021 naar 100 in 2024 (5.500 bezoekers)	
4. Wetenschappelijk en maatschappelijk gewaardeerd onderzoek	1.	aantal en aard museale en wetenschappelijke samenwerkingsprojecten	
	2.	positieve score zelfevaluatie op QRH	
5. Sterke zichtbaarheid en gebruik van diensten bij huidige en nieuwe doelgroepen	1.	groei van totaal aantal fysieke bezoeken naar 10.000 per jaar	
	2.	groei gebruik/volgers social media van 15% per jaar	
	3.	5% jaarlijkse groei in bezoeken aan de website	
	4.	twee tentoonstellingen per jaar in eigen huis	
	5.	5% jaarlijkse verhoging groepsbezoek	
	6.	50% groei van aantal instellingen waar bruiklenen aan geleverd worden	
6. Een gediversifieerd eigen verdienvermogen	1.	18-20% eigen inkomsten	
	2.	behalen doelstellingen businesscase RKD Research na lancering nieuwe propositie	
	3.	5% generieke groei omzet uit dienstencatalogus	

Prestatiecriterium (nog) niet van toepassing =

Prestatiecriterium behaald =

Prestatiecriterium niet behaald =